

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА СПЕЦИФІКА НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ
ТЕКСТІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
(НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ІНСТРУКЦІЙ)

Студентки групи МПн 55-18
денної форми навчання
факультету перекладознавства
спеціальності 035 Філологія,
спеціалізації 035.043 Германські мови
і літератури (переклад включно),
перша – німецька,
освітньо-професійної програми
Переклад і міжкультурна комунікація
(німецька мова і друга іноземна мова)
Горбунови Дани Олександрівни

Допущена до захисту
« ____ » ____ 2019 року

Науковий керівник
доктор філологічних наук,
професор Пилипенко Р.Є.

Завідувач кафедри
_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

School of Translation Studies

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Qualifying Paper in Translation Studies

LEXICAL AND GRAMMATICAL SPECIFICITY OF GERMAN MEDICAL
TEXTS AND FEATURES OF THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN
(CASE STUDY OF GERMAN MEDICAL INSTRUCTIONS)

Group MPn 55-18
Faculty of translation
Full-time student
Majoring 035 Philology,
Specialization 035.043 Germanic Languages
and Literature (including Translation), German
as the first language, Educational Programme
Translation and Intercultural Communication
(German and Second Foreign Language)
Dana O. Horbunova

Research supervisor:
R.E. Pylypenko
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2019

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) _____ курсу _____ групи факультету перекладознавства КНЛУ

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, **освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи _____

Науковий керівник _____

Дата видачі завдання _____ “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2018 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2018 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 німецькомовних речень та їх переклад)	Грудень 2018 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2019 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2019 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2019 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедрі	17 жовтня 2019 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2019 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2019 р.	

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова)

(ПІБ студента)

за темою _____

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	_____ усі компоненти присутні , _____ один компонент відсутній _____ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ незначні помилки в оформленні _____ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника

_____
_____
_____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____
(підпис керівника)

_____
(ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2019 р

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) 2 курсу групи МПн 55-18 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, **освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова)**

Горбунови Дани Олександрівни

(ПІБ студента)

за темою Лексико-граматична специфіка німецькомовних медичних текстів та особливості їх перекладу українською мовою (на матеріалі німецькомовних медичних інструкцій)

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____ (ПІБ рецензента)

_____ (підпис рецензента)

” _____ ” _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ-РЕПРЕЗЕНТАНТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СТИЛЮ У РАКУРСІ МОВОЗНАВСТВА ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА	4
1.1 Медична інструкція як тип медичного тексту	4
1.1.1 Особливості структури інструкцій до медичних препаратів.	4
1.1.2 Функції медичних інструкцій по застосуванню препаратів.	8
1.1.3 Термінонасиченість інструкцій до медичних препаратів.	11
1.2 Специфіка відтворення медичних текстів як один з найбільш складних видів перекладу.....	13
1.2.1 Поняття медичного терміну в перекладацькому тексті.	15
1.2.2 Лексична особливість медичних текстів як проблема перекладу.....	17
1.3 Науково-технічний стиль та його особливості.	22
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2	
ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНИХ ІНСТРУКЦІЙ ПО ЗАСТОСУВАННЮ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ.....	29
2.1 Блок «Лікарська форма».....	31
2.2 Блок «Склад лікарського засобу».....	32
2.3 Блок «Показання для застосування».....	34
2.4 Блок «Протипоказання»	37
2.5 Блок «Застосування у період вагітності та годування груддю».....	38
2.6 Блок «Спосіб застосування та дози»	40

2.7 Блок «Передозування».....	41	
2.8 Блок «Взаємодія з іншими лікарськими засобами».....	42	
2.9 Блок «Термін придатності та умови зберігання».....	43	
Висновки до розділу 2	45	
РОЗДІЛ 3		
ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕДИЧНИХ ІНСТРУКЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ		46
3.1 Еквівалентний переклад	46	
3.2 Трансформаційний метод перекладу	48	
Висновки до розділу 2	68	
ВИСНОВКИ.....	69	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73	
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	79	
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	80	
ДОДАТКИ.....	82	
Додаток А. Відтворення лексико-граматичних особливостей медичних інструкцій українською мовою.....	82	
Додаток Б. Частотність використання різних способів перекладу лексико-граматичних особливостей медичних інструкцій.....	94	
ZUSAMMENFASSUNG.....	95	

ВСТУП

Це дослідження присвячене вивченню лексико-граматичних особливостей німецькомовних медичних інструкцій до препаратів, а також способам їх передачі українською мовою.

На сьогоднішній день медицина спільно з іншими науковими галузями набирає обертів у розвитку та вдосконаленні. Спільні зусилля вчених з різних країн уможливають досягати більшого успіху в дослідженнях та ефективних результатах діяльності. Саме звідси зростає потреба в якісному перекладі медичного дискурсу. Специфіка медичної термінології і логічних зв'язків термінів в реченні створюють труднощі при перекладі, тому що у зв'язку з прагненням до адекватності сприйняття тексту іншомовною аудиторією, перед перекладачем постає завдання правильної передачі змісту тексту.

Існують різні способи передачі змісту інструкцій до медичних препаратів, серед яких транслітерація та транскрипція, еквівалентний переклад, а також трансформаційний метод перекладу. Останній вважається найефективнішим способом передачі тексту, оскільки даний метод дозволяє зберегти зміст вихідного тексту при найменших втратах. Варто відзначити, що збереження сенсу в медичних текстах – головне завдання перекладача, оскільки будь-яка помилка може призвести до серйозних наслідків, адже в даному випадку мова йде про життя і здоров'я людей. Тому перекладач медичних текстів повинен володіти не лише лінгвістичними, а й медичними знаннями для повноцінного та адекватного перекладу.

Саме трансформаційний метод перекладу викликає на сьогоднішній день великий інтерес у лінгвістів і перекладачів, оскільки він має ряд переваг в порівнянні з іншими методами перекладу. Теоретичною базою даного дослідження послужили праці М.П. Брандес, І.С. Алексєєвої, В.Н. Комісарова, Н.К. Гарбовського та інших вчених, в роботах яких вивчаються перекладацькі трансформації та їх різновиди, а також Arja Mähönen, Д.В. Самойлова, М.Г.

Цуцієв та інших дослідників, які досліджували лексико-граматичні особливості медичних текстів та їх труднощі при перекладі.

Актуальність дослідження обумовлена потребою перекладачів у використанні різних способів перекладу для досягнення адекватності та передачі повноцінного змісту медичних текстів. Крім того, медичний переклад є перспективним напрямком саме для перекладачів з німецької мови, незважаючи на те, що загальновизнаною міжнародною мовою є англійська. Переклад медичних карт, інструкцій до медичних препаратів, документації до медичного обладнання тощо дуже користується попитом на сьогоднішньому ринку завдяки передовим технологіям в області медицини в Німеччині.

Мета роботи полягає у виявленні та зіставленні лексико-граматичних особливостей німецькомовних медичних інструкцій до препаратів та способів їх перекладу на українську мову. Дана мета передбачає вирішення наступного ряду **завдань**:

- 1) розглянути медичну інструкцію як тип медичного тексту;
- 2) визначити функції медичних інструкцій до препаратів;
- 3) охарактеризувати термінонасиченість медичних інструкцій до препаратів;
- 4) проаналізувати особливості медичних текстів як складової науково-технічного стилю;
- 5) визначити лексико-граматичні характеристики медичних інструкцій та охарактеризувати їх способи перекладу на українську мову.

Об'єктом дослідження в даній роботі виступають лексико-граматичні характеристики німецькомовних медичних інструкцій до препаратів.

Предметом дослідження є відтворення лексико-граматичних характеристик німецькомовних медичних інструкцій українською мовою.

Матеріалом дослідження виступають німецькі та українські медичні інструкції по застосуванню лікарських препаратів.

Методи дослідження: метод перекладацького аналізу, метод кількісних підрахунків, трансформаційний метод, описовий метод та структурно-семантичний метод.

Новизна роботи полягає в розгляді різних способів перекладу в сучасних наукових текстах в області медицини. Варто відзначити, що при надзвичайно великій кількості лінгвістичних праць з розглядом різних методів перекладу, їх аналіз ще недостатньо вивчений. Перекладачеві дуже складно встежити за всіма подіями, що стосуються введення нових термінів або поновлення інших мовних явищ, тому дана робота спрямована на виявлення і дослідження різних видів перекладу лексико-граматичних особливостей медичних інструкцій, які представляють основні труднощі при перекладі з метою полегшення роботи перекладача.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що воно вносить вклад в розвиток теорії медичного тексту при розгляді процесу інтерпретації видів перекладу як способу досягнення їх адекватності та наближення до відповідності з текстом оригіналу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання отриманих результатів при виникненні труднощів в процесі перекладу медичних текстів, у викладанні теорії і практики перекладу, в підготовці перекладачів наукової медичної літератури, а також в розробці нових курсів навчання науковому медичному перекладу.

Роботу було представлено на міжнародній науково-практичній конференції «AD ORBEM LINGUAS. ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ» 20-22 березня 2019 року.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел, довідкової літератури та ілюстративного матеріалу, двох додатків та резюме.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ-РЕПРЕЗЕНТАНТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СТИЛЮ У РАКУРСІ МОВОЗНАВСТВА ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

1.1 Медична інструкція як тип медичного тексту

1.1.1 Особливості структури інструкцій до медичних препаратів. У законі України «Про лікарські засоби» зазначено: «Основним інформаційним документом є інструкція до лікарського засобу, яка сприяє ефективному та безпечному застосуванню лікарського засобу. Інформація про лікарський засіб має бути представлена у двох формах: для лікаря, викладена професійною мовою у відповідному обсязі (інструкція для медичного застосування препарату) і для пацієнта у доступній для споживача-нефахівця формі – листку-вкладиша» [22: URL]. Однак результати дослідження засвідчують те, що частіше натрапляємо на українськомовну супровідну документацію до медичного препарату лише в одній формі – інструкції до лікарського засобу, яка відповідно призначена для фахового кола спеціалістів і містить не лише додаткову інформацію про хімічний склад медичного препарату, його фармакологічні властивості (фармококінетику та фармакодинаміку), але й терміни, які для нефахівця медичної галузі є незрозумілими.

Оскільки інструкція до медичного препарату має структуру, затверджену законодавством держави, то ця структура інструкції відповідає нормам тієї держави, у якій вона затверджена. Відповідно до українського законодавства інформація про медичний препарат, його властивості, безпечно та ефективно використання надається в трьох видах залежно від призначення і способу застосування лікарського засобу: 1.1.1. Інструкція про медичне застосування лікарського засобу. Інформація для лікаря. 1.1.2. Листок-вкладиш. Інформація для пацієнта. 1.1.3. Інформація, що наноситься на упаковку (етикетку) [22: URL].

У Німеччині в 1976 р. із ухваленням закону про медичні препарати (нім. *Arzneimittelgesetz*) інструкція до медичного препарату була спрямована одночасно для лікарів і пацієнтів. Інформація для пацієнта була складною та незрозумілою, оскільки містила велику кількість фахової медичної, фармацевтичної та хімічної термінології. У 1987 р. набув чинності новий закон 2. AMG-Novelle [48: URL], відповідно до цього закону, медичний препарат супроводжувала не лише інструкція до медичного препарату для лікаря (нім. *Fachinformation*), але й також інформація для пацієнтів (нім. *Packungsbeilage*).

У Польщі та Німеччині як у країнах-учасниках Європейського Союзу (ЄС) графічне та змістове наповнення відповідає правовим нормам (директивам) ЄС. Оскільки раніше структури інструкцій до медичних препаратів країн-учасників Європейського Союзу відрізнялися, то це призводило до непорозумінь. Із огляду на це, завданням Patient Information Unit (операційного блоку при MHRA (Medicines and Healthcare products Regulatory Agency)) стало сприяння фармацевтичній галузі, зокрема фармацевтичній продукції в ЄС, а також забезпечення високого рівня захисту споживачів. Основні принципи, задекларовані Європейською комісією в 1992 р., представлено в Директиві 92/27/ЕЕС. Додатком стала директива 2001/83/EG [53: URL], яка згодом була доповнена 2004/24/ЕС і 2004/27/ЕС [54: URL]. Зазначені директиви детально описують структуру інструкції до медичного препарату та листка-вкладиша для споживача. Також ці директиви зумовили трансформацію як польського, так і німецького права.

Однак якщо польські та німецькі медичні препарати супроводжує здебільшого інформація для пацієнта (пол. *ulotka dołączona do opakowania: informacja dla użytkownika* ‘інструкція долучена до упаковки: інформація для користувача’ – нім. *Gebrauchsinformation: Information für Anwender* ‘листок-вкладиш: інформація для користувача’), то українські медичні препарати часто супроводжує укр. *інструкція для медичного застосування препарату, інформація для лікаря*. Такий тип інформації використовують також для медичних препаратів, імпортованих з інших країн, наприклад, Польщі чи

Німеччини. Інструкції до імпортованих препаратів в Україні структуровано згідно з українським законодавством, тому вони містять *інструкцію для медичного застосування препарату*, а саме інформацію для фахівця медичної галузі. З огляду на це, важливо розглянути структуру як і українськомовної інструкції – інформації для лікаря, так і зміст наповнення польсько- та німецькомовної інструкції, регламентованої Європейським Союзом.

Відповідно до норм Європейського Союзу інструкція до медичного препарату складається з шести основних розділів: *ідентифікація медичного препарату, терапевтичні дані, інформація про необхідність вживання медичного препарату, спосіб дозування, опис побічних ефектів, додаткова інформація* [54: URL]. Щодо структури розділу, то він містить пункти, порядок і кількість яких не регламентовані, тому кількість деяких структурних елементів коливається від 2 до 4. Розділи можуть мати різні назви. Хоча країни-учасники Європейського Союзу можуть змінювати зміст та наповнення кожного розділу, не порушуючи шести структурних розділів, однак спостерігаємо, що структура та тексти польсько- та німецькомовних інструкцій до медичних препаратів збігаються на відміну від українськомовної інструкції до медичного препарату.

Структуру англomовних інструкцій, розміщених на інтернет-сайтах США, Канади, Великобританії, вивчала Н. Лещенко [35]. Зокрема, вона зазначає, що англomовні інструкції зі застосування медичних препаратів, розміщені в мережі інтернет, можна поділити на три типи, залежно від адресованості й структури: а) інструкції у формі запитань-відповідей (розраховані на споживача); б) інструкції для споживача – непрофесіонала; в) інструкції для професіоналів [35: 232].

Відповідно до класифікації Н. Лещенко відносимо проаналізовані українськомовні інструкції до групи інструкцій для професіоналів, польсько- та німецькомовні інструкції – до групи інструкцій у формі запитань-відповідей. Такі інструкції містять лексику, доступну для широкого кола населення, у них не наведено складних хімічних формул, не подано результати наукових досліджень про вплив медичного препарату на організм та не вміщено розділу клінічної фармакології. Також вважаємо, що за допомогою подання інформації у вигляді

запитання-відповідь укладач привертає увагу до кожного нового розділу інструкції. Дотримуючись своєрідної структури запитання-відповідь, укладачі інструкцій до медичного препарату створили інструкцію зрозумілішою для пацієнта, оскільки, на нашу думку, саме така форма сприяє своєрідній «віртуальній» комунікації між лікарем/фармацевтом та пацієнтом, що покращує розуміння інформації, поданої в інструкції до медичного препарату.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.05.2005 № 376 "Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) лікарських засобів і розмірів збору за їх державну реєстрацію (перереєстрацію)", згодом доповненої згідно з постановами №95 від 01.03.2006, №536 від 11.09.2007, №543 від 25.09.2008, №3 від 04.01.2013, №470 від 07.07.2014, №566 від 11.08.2014, *інструкція для медичного застосування лікарського засобу (інструкція про застосування лікарського засобу) (далі – інструкція для медичного застосування)* – офіційно затверджена інформація про медичний препарат, викладена відповідно до цього Порядку, що супроводжує готовий медичний препарат та має містити визначену інформацію [22: URL].

Отже, оскільки польсько- та німецькомовні інструкції реєструють та складають згідно з директивами Європейського Союзу, то структура та назви розділів є ідентичними в цих досліджуваних мовах. Мета українськомовної інструкції, яка супроводжує медичний препарат, відрізняється від польсько- та німецькомовної інструкцій. Оскільки мета інструкцій для фахівця – дати детальну інформацію про медичний препарат, його вплив на організм людини (фармакодинаміку), правильне призначення препарату, його дозування, оскільки лікар має правильно призначити індивідуальне лікування пацієнтові, а основна мета інструкцій для споживача – надати пацієнтові інформацію щодо правильного вживання, можливих дій у випадку нестандартної реакції на медичний препарат. Проаналізовані інструкції відрізняються обсягом поданої інформації, формою та текстами, незважаючи на те, що вони супроводжують той самий медичний препарат.

1.1.2 Функції медичних інструкцій по застосуванню препаратів.

Медицина є однією з найбільших сфер соціальної комунікації. На думку соціолінгвістів, дана галузь знань входить в число основних сфер функціонування сучасних розвинутих мов [63].

Медицина, як «система наукових знань і практичної діяльності, метою якої є зміцнення та збереження здоров'я, продовження життя людей, попередження і лікування хвороб людини» [5: 7], являє собою одну з найдавніших областей суспільної практики, що пройшла довгий шлях розвитку, в процесі якого відбувалося поступове накопичення і узагальнення практичного досвіду, акумулювалися досягнення природничо-наукової та громадської думки [31: 8-9].

Мова медицини, безсумнівно, є мовою для спеціальних цілей, які представляють собою засіб спілкування в спеціалізованій галузі знань. Підтвердженням цієї тези є те, що, відповідно до критеріїв віднесення тієї чи іншої мови до мов для спеціальних цілей, мова медицини: 1) обслуговує одну з соціально значущих сфер діяльності і знань людини; 2) за допомогою неї передається досить великий обсяг інформації; 3) її специфіка виявляється на всіх рівнях мови [31: 35].

Як і будь-яка галузь науки, медицина має свій фонд текстів, що містить систему даного дисциплінарного знання, в якому відображена специфіка накопичення загальнонаукового досвіду і конкретних знань в області медицини. Створення типології медичних текстів продовжує залишатися, на сьогоднішній день, актуальною проблемою. Сучасні дослідники й далі розробляють різні типології спеціальних текстів, що функціонують в області медицини.

Серед різних класифікацій слід виокремити класифікацію Т. Б. Мульганової, в основу якої науковець заклав комунікативні функції тих чи інших типів медичних текстів [31]. Медичні інструкції по застосуванню препаратів автор відносить до теоретичної області медицини, де в свою чергу розмежовує два блоки текстів і відносить медичні інструкції до першого аргументуючи це тим, що такі види тексту як медична інструкція виконують функцію накопичення та передачі медичних знань [31: 27-30].

Комунікативно-прагматичні функції медичної інструкції по застосуванню препаратів досліджувала також Антонова Н. Ю. Залежно від мети, а також від тієї ролі, яку той чи інший комунікативно-прагматичний блок інструкції виконує при передачі інформації від лікаря до пацієнта, в тексті лікарської інструкції можуть бути виділені такі комунікативно-прагматичні функції, як дескриптивна, прескредитивна, інформативна і регулятивна [5: 13-14].

Дескриптивна функція полягає в описі фармакологічних властивостей лікарського препарату, його зовнішнього вигляду, фізичних і хімічних властивостей, наприклад: *Овальні капсули з червоною напівпрозорою желатиною оболонкою, з ідентифікуючим написом білого кольору NUROFEN, що містять прозору рідину від безбарвного до світло-рожевого кольору* (НЕФ, URL). [31:111].

Прескредитивна функція являє собою функцію припису, вказівки на спосіб, кількість, час, тривалість прийому лікарського препарату і т. д. Слід зазначити, що текст лікарської інструкції, мета якого – транслявати наукові знання від лікаря до пацієнта, являє собою інструмент опосередкованого спілкування між ними. Однак, подібно до більшості документних текстів, текст інструкції має монологічний характер за своєю суттю, йому не властиво експлікувати одержувача інформації. Дана особливість найбільш яскраво проглядається при аналізі граматичної побудови речень у тексті. Застосування інфінітивних конструкцій зі словами *слід, може, можливо, необхідно*, дієслів 3-ї особи в активній і пасивній формі має великий прагматичний вплив на адресата, висловлюючи необхідність строго виконувати розпорядження, дані в інструкції, націлюючи пацієнта на уважне і обережне застосування лікарського препарату. Разом з тим є очевидним, що всі рекомендації носять строго безособовий характер, адресат навмисно виключений з діалогу, наприклад: *Слід уникати одночасного застосування препарату з іншими лікарськими засобами, що містять парацетамол і / або нестероїдні протизапальні засоби (Н). Пацієнтам з нирковою недостатністю необхідно проконсультуватися з лікарем перед застосуванням препарату, оскільки існує ризик погіршення функціонального*

стану нирок (НЕФ, URL). Препарат приймають внутрішньо, не розжовуючи, під час або відразу після їжі, запиваючи невеликою кількістю рідини». «Тривалість лікування може варіювати від декількох днів (при порушенні процесу внаслідок похибок у дієті) до декількох місяців або років (при необхідності постійної терапії (Ф, URL) [31:111].

Інформативна функція проявляється в роз'ясненні, передачі пацієнтові відомостей щодо фармакотерапевтичних властивостей лікарських препаратів, побічних дій, наслідків передозування, результатів клінічних досліджень і т. д. Як і у випадку з прескриптивною функцією, інформування пацієнта в тексті лікарської інструкції здійснюється при повному виключенні адресата з діалогу, що робить інструктування в тексті жорстким приписом, беззаперечним наказом. Це може бути пояснено, перш за все, самою функцією й завданням тексту лікарської інструкції, що полягає в точній і однозначній констатації фактів, що не допускає двоякого трактування сенсу написаного, строгому контролю щодо прийому лікарського препарату, неправильне застосування якого може привести до серйозних наслідків. З точки зору мовних засобів на це вказують дієслова 3-ї особи в активній і пасивній формі, інфінітивні конструкції, наприклад: *При прийомі всередину в терапевтичних дозах дротаверин не впливає на здатність керувати автомобілем і виконувати роботу, що потребує підвищеної уваги (НП, URL). Кожна таблетка містить 116 мг лактози моногідрату. Ця кількість може викликати небажані реакції у хворих з дефіцитом лактази або рідкісними порушеннями обміну речовин - галактоземією або синдромом порушення всмоктування глюкози / галактози (С, URL). ТераФлю від грипу та застуди протипоказаний пацієнтам, які приймають або приймали інгібітори MAO протягом останніх двох тижнів. Фенілефрин може посилювати дію інгібіторів MAO і викликати гіпертонічний криз (ТФ, URL).*

Регулятивна функція полягає в контролі поведінки адресата щодо правильності прийому лікарського препарату, а також попередженні про наслідки недотримання приписів і вказівок, що містяться в тексті інструкції. Ця функція має особливо важливе значення для прагматики досліджуваних текстів,

оскільки саме ця функція дозволяє встановити зв'язок з адресатом лікарської інструкції за допомогою опосередкованого діалогу, керуючи його увагою і сприйняттям, роблячи прочитання тексту найбільш комфортним. Будучи другорядною і допоміжною по своїй суті, регулятивна функція всередині комунікативно-прагматичного блоку виступає, як правило, в поєднанні з іншими функціями, що забезпечують передачу фактичної інформації. Пряме звернення до споживача, представлене як порада, робить вказівки і рекомендації, що носять в більшості випадків безособовий характер, більш доступними для сприйняття потенційного покупця лікарських засобів. З точки зору граматичної побудови речень у тексті регулятивна функція проявляє себе в застосуванні імперативних конструкцій, дієслів і займенників 2-ї особи. Наприклад, в тексті лікарської інструкції до препарату Пентальгін в розділі "Побічна дія" поряд з описом симптомів побічних дій міститься такий запис: *Якщо будь-які із зазначених в інструкції побічних ефектів поглиблюються, або Ви помітили будь-які інші побічні ефекти, не зазначені в інструкції, повідомте про це лікаря!* (П, URL). У тексті лікарської інструкції до препарату Предуктал МБ знаходимо таке звернення до пацієнта: *Перед застосуванням препарату уважно прочитайте цю інструкцію. Зберігайте цю інструкцію, так як може виникнути необхідність звернутися до неї ще раз. При виникненні будь-яких питань або сумнівів слід звернутися до лікаря. Даний препарат призначений Вам індивідуально, і не слід рекомендувати його іншим хворим. Ліки можуть заподіяти їм шкоду навіть при схожості їх симптомів захворювання з Вашими* (ПМБ, URL) [31: 112].

1.1.3 Термінонасиченість інструкцій до медичних препаратів. Із фаховими мовами тісно поєднана термінологія, яку ґрунтовно дослідили вчені-лінгвісти, зокрема принципи змістової насиченості наукового тексту фаховими термінами описані в низці наукових праць. Фаховість текстів визначається термінами, які є головними носіями фахової інформації, саме тому розкриття функції терміну у фаховому тексті є важливим для правильного сприйняття тексту. Так, І. Вискушенко стверджує, що «чим більший рівень насиченості

тексту вузькофаховими лексичними одиницями, тим вищий ступінь його зорієнтованості на акумулювання, збереження та передачу фахового знання відповідної наукової галузі» [12: 2]. Дослідники дійшли висновку про те, що «насиченість текстів як термінами, так й іншими мовними одиницями, дає характеристику не тільки текстам, а й самим мовним одиницям, що в них входять, тим самим, характеризують певний вид інформації. За допомогою термінів позначаються ті ділянки тексту, на яких зосереджена та наукова інформація, що є першочерговою для розуміння та засвоєння адресатом» [41: 33].

Різні погляди існують на диференціацію лексичного складу наукового тексту. Учені традиційно виокремлюють: загальнонаукові терміни, міжнаукові терміни та вузькофахову термінологію [20: 136]. Чимало учених характеризують загальнонаукові терміни, як терміни призначені для вираження категорій і поняття, які використовують у всіх галузях наукового пізнання [20: 283]. Натомість Я. Житін вважає, що «загальнонавчана мова, важлива для порозуміння в уже не багатовимірному, а роздрібненому світі, являє собою лексичне ядро всієї системи національної мови як засобу спілкування, а прониклі в неї терміни, відповідно, ядром усієї мови спеціального вжитку (цей факт є підтвердженням релевантності поділу термінології на загальнонаукову (власне ядро), міжнаукову (перехідна зона) та галузеву (периферія))» [21: 6–7].

Детальнішу класифікацію розподілу лексичних одиниць фахових текстів розробив Т. Рьольке, який пропонує виокремлювати такі групи: 1) спеціалізована лексика фахового тексту у вузькому значенні (вузькофахова); 2) спеціалізована лексика фахового тексту у широкому значенні (загальнонаукова); 3) спеціалізована лексика фахового тексту (міжфахова); 4) загальна лексика фахового тексту (загальнонавчана) [68: 21–22]. Запропоновані висновки можна поширити й на терміносистему інструкцій до медичних препаратів.

Відмінність між термінами та загальнонауковою лексикою вчені пояснюють тим, що термін відбиває часткові, конкретні особливості предмета вивчення, варіюючи залежно від специфіки науки, а загальнонаукова лексика залишається незмінним універсальним атрибутом усіх галузей знання [65: 65].

З одного боку, загальноживана лексика збагачує фахову термінологію, оскільки відповідно до контексту, частина загальноживаної лексики використовується тією чи іншою фаховою мовою для позначення предметів із сфери спеціальних знань, так як завдяки дефініції отримує нове спеціальне значення, а з іншого – фахові терміни поповнюють загальноживану лексику, оскільки швидкі темпи розвитку науки, виникнення нових приладів та явищ проникають у життя пересічних людей, формуючи зацікавлення спеціальною інформацією для задоволення своїх нагальних потреб [60: 248].

Отже, високий рівень насиченості тексту вузькофаховими термінами свідчить про орієнтованість тексту на передавання фахового знання певної наукової галузі. Визначення орієнтованості тексту на вирішення проблем користувача інструкцій до медичних препаратів дасть змогу простежити, які тексти (українсько- чи німецькомовні) найбільше сприяють передаванню фахової інформації, оскільки містять численну кількість наукових термінів, а які завдяки більшому вмісту загальноживаної лексики, сприятимуть швидшому засвоєнню інформації користувачем.

1.2 Специфіка відтворення медичних текстів як один з найбільш складних видів перекладу.

Із самого початку медичний переклад служив для передачі наукових праць в інші культури. Проте на сьогоднішній день він допомагає людям поширювати інформацію про світові наукові відкриття і винаходи в галузі медицини, що в свою чергу сприяє вдосконаленню способів діагностики і лікування пацієнтів.

Медичний переклад є одним з найскладніших видів перекладу, що обумовлено трьома основними факторами. Перш за все, це різноманітність видів текстів, до яких відносяться [35: 136]

- Результати клінічних досліджень і аналізів;
- Епікризи та медичні довідки;

- Дисертації, реферати, наукові та науково-технічні статті медичної тематики;
- Довідники лікарських засобів, інструкції по застосуванню медичних препаратів;
- Сайти медичної тематики;
- Технічна документація до медичного обладнання тощо.

Кожен з видів тексту має свої лексичні, граматичні та синтаксичні особливості, які необхідно враховувати при перекладі. Так, наприклад, якщо для дисертацій або наукових статей характерні складні синтаксичні конструкції (в німецькій мові так звані “Satzgefüge”, довгі речення, що складаються з декількох складнопідрядних речень), то для перекладу результатів клінічних досліджень або епікризів характерні зовсім інші особливості, наприклад, неповні речення без присудка [17: URL].

Як і всі інші види перекладу, медичний переклад ділиться на усний, в якому розрізняють три рівні комунікації, і письмовий. Один з рівнів комунікації в усному перекладі – професійний – використовується на конференціях, консилиумах, презентаціях, доповідях і тощо. Такий вид перекладу є найскладнішим з усіх видів медичного усного перекладу, оскільки перекладачеві необхідні фонові медичні знання, з метою максимально адекватного відтворення змісту промови фахівця в галузі медицини. До другого, так званого напівпрофесійного рівня, відносять, зокрема, переклад в процесі спілкування лікаря з пацієнтом. Що стосується третього, “наївного” рівня, то він виражений мовою повсякденного спілкування, оскільки учасники такої комунікації не мають достатніх знань в області медицини [17: URL].

Також письмовий медичний переклад ділиться на переклад медичної документації (медична довідка, рецепт, історія хвороби, операційний журнал, амбулаторна карта, та ін.) та переклад наукових досліджень (рецензії, статті, опису досліджень, навчальні посібники, звіти та ін.). Класифікація Шелухіної А.С. і Коломієць О.О. передбачає наступні види медичного перекладу: 1) переклад медичних аналізів, в яких міститься велика кількість скорочень, які

іноді практично не піддаються розшифруванню, однак при цьому несуть дуже важливе смислове навантаження; 2) переклад інструкцій до різного медичного обладнання, який вимагає не тільки достатньої обізнаності в медичних питаннях, але також і наявності у перекладача певних технічних знань; 3) переклад спеціалізованих текстів, необхідним при перекладі яких є врахування наявності в текстах суміжної тематики зовсім різних термінів [17: URL].

Другий фактор, який зумовлює підвищену складність медичних текстів – це велика кількість спеціальної термінології в мові оригіналу і перекладу, міжнародні терміни і скорочення, а також терміни латинського походження. Наприклад, скорочення МНВ (міжнародне нормалізоване відношення) – один з лабораторних показників для визначення оцінки зовнішнього шляху згортання крові буде перекладатися як INR (international normalized ratio), яке також є міжнародним скороченням .

Третій фактор – це безпосередня відповідальність перекладача за фізичне здоров'я і стан людини. Тут йдеться про будь-які медичні тексти, оскільки всі вони так або інакше пов'язані зі здоров'ям та життям людини.

У зв'язку з усім сказаним вище можна зробити висновок про основні вимоги до перекладача медичних текстів: 1) текст перекладу повинен максимально відповідати тексту оригіналу; 2) перекладач повинен знати особливості вживання того чи іншого терміну в мові оригіналу та володіти екстралінгвістичною інформацією. Якщо перекладач не має додаткової спеціальної медичної освіти, готовий текст обов'язково повинен відредагувати професійний фахівець-медик [16:17].

1.2.1 Поняття медичного терміну в перекладацькому тексті. Медична термінологія являє собою один з найбільш специфічних пластів лексики мови, який в силу своїх особливостей структурного, семантичного, словотвірного і стилістичного характеру значно відрізняється від загальноживаної лексики, що призводить до того, що термінологія займає відносно ізольоване, особливе місце в лексичній системі мови [15: 15].

При аналізі складних ієрархічних структурних відносин між одиницями в певній лексико-семантичній групі медичної термінології, стає очевидно, що багато мов мають подібні особливості функціонування медичної лексики.

Незважаючи на чималу кількість наявних праць як в радянській, так і в зарубіжній літературі, лінгвістичний та перекладознавчий аспекти дослідження термінологічної лексики все ще потребують більш ретельного і глибинного аналізу.

Невичерпність спектру проблем функціонування та перекладу термінології як лексичного пласта і сьогодні привертає увагу безліч лінгвістів - дослідників до відкриття її нових сторін, якостей, особливостей, характеристик як підсистеми мови [19: 113].

Медична термінологія являє собою пласт лексичного фонду, що відрізняється своїми специфічними особливостями. Звісно в кожній професійній підмові існує спеціалізована лексика, покликана співвідносити одиниці мови з певними реаліями і об'єктами [13: 202].

Для перекладача терміни можуть виявляти певні труднощі при перекладі з тієї причини, що термінологія, як медична, так і будь-яка інша, постійно піддається якісним і кількісним змінам. Багато термінів застарівають, виходять з ужитку, з'являються нові, що позначають нові поняття або більш лаконічно передають зміст старих, що призводить до варіантності як відбиття одного з фундаментальних властивостей мовної системи. Вірний переклад термінів, які є ключовими одиницями тексту, вважається необхідною умовою точності перекладу всього наукового або науково-популярного тексту. При цьому, в процесі роботи над перекладом тексту за фахом у недостатньо досвідчених перекладачів можуть виникнути труднощі, пов'язані, перш за все, з правильним розумінням і перекладом вузьких термінів. Слід зазначити, що Л. С. Бархударов в книзі Мова і переклад: питання загальної та приватної теорії перекладу зазначає, що «в наш час, коли професія перекладача стала справді масовою і коли з перекладом, по суті справи, доводиться в тій чи іншій формі мати справу всім, хто так чи інакше пов'язаний з вивченням іноземної мови або з видами роботи,

які вимагають застосування іноземної мови, знайомство з основними положеннями теорії перекладу абсолютно необхідне для кожного, хто не бажає працювати в цій галузі наосліп... Без науково обґрунтованої теорії перекладу нині не може бути успішної перекладацької практики - така непорушна істина, яку марно заперечувати» [6: 114].

Вірний переклад термінів як ключових одиниць спеціального тексту є необхідною умовою точності перекладу всього спеціального тексту. Тим часом, при роботі з текстами за фахом у неспеціалістів досить часто виникають труднощі, пов'язані з правильним розумінням і перекладом термінів. Можна відзначити, що в цілому намічається два шляхи здійснення перекладу: переклад прямий або буквальний і переклад непрямий [18: 93].

Дійсно, іноді відбувається те, що повідомлення, передане мовою оригіналу, без будь-яких ускладнень перекладається на мову перекладу, а відбувається це з тієї причини, що терміни в двох мовах ґрунтуються або на паралельних категоріях (структурний паралелізм), або на паралельних поняттях (металінгвістичний паралелізм). Однак найчастіше трапляється так, що фахівець-перекладач зазначає присутність в мові перекладу якогось «пробілу», який слід заповнити відповідними еквівалентними засобами, щоб домогтися того, аби загальне враження від двох повідомлень було практично однаковим [19: 94].

1.2.2 Лексична особливість медичних текстів як проблема перекладу.

В основі теорії перекладу лежать загальнолінгвістичні положення, які визначають характер розгляду і вирішення власне перекладацьких проблем. Розгляд перекладу з точки зору мовознавства як науки чітко виявило неможливість досягнення абсолютної тотожності змісту оригіналу і перекладу. Мовна своєрідність, якою володіє будь-який текст, її смислова і змістовна орієнтованість на конкретний мовний колектив з притаманними тільки йому «фоновими» знаннями і особливостями культури та історичного розвитку – все це не може бути повністю «відтворено» на іншій мові. У зв'язку з цим, переклад

не передбачає створення тотожного тексту, а відсутність подібної тотожності не є доказом того, що переклад неможливий. Якщо при перекладі відбувається втрата будь-яких елементів тексту, що перекладається, це не означає, що текст відповідно «неперекладний». Відповідно виявити таку втрату можливо лише тоді, коли текст вже перекладений і цей переклад порівнюється з оригіналом. Випадки, коли не можна відобразити при перекладі особливості оригіналу - це приклад прояву загального принципу нетотожності змісту двох різномовних текстів (при «абсолютній тотожності» існує два тексти однієї мови, які складаються з різного набору мовних одиниць). Слід зазначити, що переклад не втрачає своєї комунікативної значущості і виконує ті ж функції, що й текст оригіналу, незважаючи на відсутність тотожності [37: 274].

Переклад медичних текстів, найчастіше багатих специфічними поняттями і термінами, на сучасному етапі є вкрай затребуваними, однак в той же час і чи не найскладнішими, що вимагає високої кваліфікації перекладача. Переклад медичних текстів має на увазі, що фахівець володіє великими фоновими знаннями, розуміє зміст тексту і здатний ретельно працювати з численними словниками та глосаріями, детально перевіряючи кожен термін. Слід зазначити, що наявність фонових знань у перекладача медичного тексту - найважливіша і серйозна вимога, нехтування якою може привести до курйозних наслідків. Згідно з історичними джерелами, після завершення другої світової війни жителі Парижа протягом довгого часу вживали незвичайний жовтий хліб, який досить швидко ставав черствим, через помилку, яку допустив перекладач, який замовив у американців пшеницю, використовуючи слово corn, що позначає «зерно» в британському варіанті англійської мови, проте в «американському» варіанті англійської мови має значення «кукурудза» [34: 124].

Всесвітньо відомим є також випадок, який стався з вини некомпетентного перекладача, який працював на німецьку розвідку і дослівно переклав інформацію про майбутню зустріч Теодора Рузвельта і Вільяма Черчіля в Касабланці - і вийшло, що прем'єр-міністр Великобританії збирається нанести

візит до Вашингтону, США (слово «Касабланка» було перекладано як «Білий дім») замість Африки [34: 128].

Незважаючи на курйозність описуваних випадків, неможливо заперечувати той факт, що в перекладі медичних текстів подібні помилки можуть коштувати людського життя, що, безумовно, накладає на медичного перекладача величезну відповідальність, а вимоги, що пред'являються до якості роботи подібного фахівця, набагато вищі, ніж до роботи перекладачів в інших сферах. У медичному перекладі на перший план виходять точність і строгість мови, виключаються смислові розбіжності та можливості двоякого тлумачення тексту. Таким чином переклад медичних текстів містить в собі ряд труднощів і проблем (ТПС, 145).

Однією з найбільш актуальних проблем в сфері медичних перекладів можна назвати проблему якості виконуваного перекладу. Як вже зазначалося, крім здатності грамотно висловлюватися мовою оригіналу, перекладач повинен володіти значним запасом знань з певної медичної тематики: «...З одного боку, (переклад) передбачає оптимальне оволодіння такими навичками, як читання, аудіювання, письмо та говоріння, але, з іншого, - вимагає, по-перше, специфічного поєднання і суміщення в часі, і по-друге, постійної координації двох мовних систем і паралельних мовних дій на двох мовах - іноземною та рідною» [21: 13]. На жаль, на сьогоднішній день фахівців подібного класу вкрай мало, незважаючи на високий попит на них.

Кількість термінів у сучасній науці неухильно зростає, багато з яких дуже суперечливо переплітаються один з одним. Крім того, наука налічує безліч конфліктуючих шкіл і висунутих гіпотез, що призводить до виникнення серйозних труднощів при перекладі медичних термінів. Дана проблема настільки гостро постає перед фахівцями в галузі медичного перекладу, що серед них навіть існує поширена думка, згідно якій «Іноді кращий спосіб зробити медичний текст зрозумілим лікарям – це не перекладати його взагалі» [47: 24], тобто залишити специфічні терміни мовою оригіналу, не піддаючи їх ніяким трансформаціям.

Є.М. Солнцев виділяє ряд конкретних проблем, з якими стикаються фахівці при перекладі медичних текстів та зокрема термінів.

Серед найбільш важливих проблем, за Сонцевим, відзначимо:

- Синонімія термінів, яка в середовищі науковців вважається небажаними і розглядаються як привід для сумнівів щодо термінологічності лексичних одиниць. Дослідник підкреслює, що медична спільнота часто спирається на стандартизацію медичних термінів. Відзначається, що перспектива усунення синонімії вкрай мало ймовірна, так як нововведення в цій області впроваджуються повільно [44: 132].
- Класифікаційні і номенклатурні розбіжності в найменуванні систем органів; розбіжності в методиці досліджень і способах подання їх результатів.
- Вкрай складними для розуміння і перекладу іноді є скорочення. Незважаючи на наявність словників медичних аббревіатур, багато скорочень, що зустрічаються в медичному тексті, можуть носити випадковий характер, тобто бути вигаданими самим автором тексту. Подібні скорочення не входять до складу словників і являють собою серйозну проблему при перекладі. Медичні тексти часто рясніють оказіональними скороченнями, на що звертає увагу.
- Однозначну відповідність не завжди легко відшукати, так як частотність вживання латинської мови в медичній сфері на даний момент істотно знижується.
- Швидко розвиваються технології і відповідно виникнення нових термінів є ще однією серйозною проблемою для перекладача, обумовленою тим, що двомовні словники медичних термінів стають неповними, і навіть інтенсивне поповнення онлайн-словників не завжди встигають вчасно зафіксувати новий термін [44: 137].

Перераховані вище проблеми універсальні для будь-яких мов. Згідно науковцю у німецькій медичній термінології відзначається високий відсоток англіцизмів, в той час як російська і німецька мови демонструють істотні граматичні розбіжності між термінологічними еквівалентами. Мова йде також про наявність у німецьких текстах на медичну тематику афективних виразів, які нехарактерні, наприклад, для англійської мови. Тут доречно повторити, що «терміну протипоказані експресія, побічні асоціації та інші риси, властиві художнім текстам. Відсутність образності, емоцій - ось ідеал терміну. Терміну не притаманне ніяке стилістичне забарвлення, а лише нейтральність» [44: 137].

Одним з аспектів проблематики перекладу медичних термінів Є. М. Солнцев також вважає прагматичний. Вченого хвилює питання, чи потрібно перекладачеві максимально наближати вихідний текст до тексту оригіналу в плані структури і стилістики: «Зрозуміло, що необхідна максимальна ступінь наближення до оригіналу, що дозволить полегшити медичне діловодство, а також уникнути нерозуміння тексту» [44: 139].

Проблематику перекладу медичних термінів також розробляли ряд російських вчених. Наприклад, Д.В. Самойлов говорить про такий спосіб перекладу, як транслітерація терміну. Зокрема, об'єктом для вивчення він обрав переклад англійських медичних термінів на російську мову. Такий метод дослідник називає шкідливим: «Зазвичай виправданням цьому є вимога точності і неможливість передати всі «відтінки сенсу», які містяться в терміні. Насправді за цим стоїть погане знання російської та англійської термінології, невміння зрозуміти справжній сенс слова і бажання надати тексту модний закордонний вигляд» [34: 121]. Слід зауважити, що надмірне використання цього методу на практиці є недопустимим.

Отже, можна зробити висновок про те, що проблеми перекладу медичних термінів носять універсальний характер і властиві для будь-якої мови. Всі перераховані нами проблеми в основному лексико-термінологічного плану, в той час як проблеми в області морфології, стилістики, синтаксису і граматики індивідуальні для кожної мови окремо. Перекладач медичних термінів повинен

мати достатні знання в області медицини і теорії перекладу, щоб текст, що перекладається був адекватним і точним.

1.3 Науково-технічний стиль та його особливості. Згідно науковцям медичні тексти відносяться до науково-технічного стилю, адже включають в себе характеристики саме цього стилю. Проте для розгляду науково-технічного стилю та виділення його характерних особливостей слід визначити, що являє собою поняття «стиль» в мовознавстві. Згідно зі Словником лінгвістичних термінів О.С. Ахманової, стиль є «однією з диференціальних різновидів мови, мовною підсистемою зі своєрідним словником, фразеологічними сполученнями, оборотами і конструкціями, що відрізняється від інших різновидів в основному експресивно-оцінними властивостями складових її елементів і зазвичай пов'язана з певними сферами вживання мови» (СЛТ, 455).

У М.П. Брандес стиль характеризується як «спосіб вживання мови у всіляких соціально-диференційованих комунікативних ситуаціях і як результат - система спожитого в словесному творі мови з метою надання аксіологічної (суб'єктивно-оцінної) дії» [11: 34].

Л.Л. Нелюбін визначив стиль мови як «різновид мови, що характеризується особливостями у відборі, поєднанні й організації мовних засобів у зв'язку із завданнями повідомлення» [40: 214].

У свою чергу, науковий стиль в стилістичному енциклопедичному словнику трактується як «стиль, який представляє наукову сферу спілкування і мовної діяльності, пов'язану з реалізацією науки як форми суспільної свідомості» [29: 242].

Науковий стиль з його особливостями послужив предметом дослідження і аналізу для багатьох лінгвістів і перекладачів, оскільки даний стиль містить специфічні риси, які різко виділяють його серед інших стилів мови. С.В. Тюленєв зазначає, що науково-технічний текст має один об'єктивний, максимально відсторонений спосіб викладу матеріалу, який зовсім не підпадає під вплив теми,

що розкривається і тому стиль його викладу завжди один і той самий. В якості стилістичних особливостей науково-технічних текстів лінгвіст виділяє:

- авторство (тобто відсутність анонімних текстів, оскільки автор або група авторів завжди вказується),
- «історію питання» (тобто, посилання на досвід попередніх поколінь, вчених і дослідників),
- мінімальний відхід від академічності викладу (тобто вживання своїх улюблених мовних зворотів, які не виходять за рамки нейтральної мови).

Головний змістовний компонент науково-технічних текстів, згідно з автором, - це когнітивна інформація, яка становить сутність плану змісту [45: 218].

Згідно з науковцями [8: 62–63], науково-технічний стиль являє собою «інформаційний простір функціонування науково-технічних текстів, це глобальне інформаційно-технічне поле, в якому діють численні науково-технічні мовні жанри». В якості особливостей науково-технічних текстів автори виділяють їх імперсональність, тобто орієнтування не на індивідуального адресата, а на групового, що є схожою рисою з офіційно-діловим стилем. Адресанти таких текстів, на їхню думку, найчастіше анонімні і тому позбавлені суб'єктивної емоційності.

До поняття науково-технічного функціонального стилю, за словами авторів, входять мови науково-природничої, науково-гуманітарної та науково-технічної літератури.

І.С. Алексєєва розглядає наукові і технічні тексти як один тип текстів перекладу, оскільки виділяє у них однакові специфічні риси. Однією з таких рис є велика кількість допоміжних знакових систем. Алексєєва так само, як і вищеназвані лінгвісти, підкреслює, що даний тип тексту призначений в першу чергу для фахівців і, як правило, викликає труднощі при сприйнятті у невідповідної аудиторії [2: 165].

Для наукового стилю характерними рисами є:

- абстрагізація (узагальнено-абстрактність);
- підкреслена логічність;
- послідовність;
- точність, ясність і об'єктивність викладу;
- не категоричність викладу;
- іменний характер мовлення [8: 242].

Абстрактно-узагальненість наукового стилю досягається за допомогою широкого вживання лексичних одиниць абстрактного і узагальненого характеру, наприклад: *неоднорідне тіло, фізичні властивості, сприятливі умови* і т.д. Також абстрагізація тексту створюється за допомогою спеціальних слів: *зазвичай, регулярно, завжди, періодично, кожен* і т.д. В узагальненому значенні можуть виступати і дієслова: *існувати, виявляти, переважати, проявлятися* і т.д. Варто відзначити широку сукупність дієслівно-іменних сполучень: *перебувати в стані, аналізувати, робити вплив* і т.д. Крім лексичних засобів абстрактно-узагальненості також сприяють морфологія і синтаксис. Так, для дієслів характерне вживання в теперішньому часі, що вказує на якість або ознаку суб'єкта: *При температурі 0° C вода замерзає*. Дана стильова риса має на увазі також вживання особових займенників, а саме використання форм дієслів з невизначеним, узагальненим значенням особи: *Ми можемо охарактеризувати / можна охарактеризувати; в даній роботі ми використовували / в даній роботі було використано* [25: 243].

Підкреслена логічність знаходиться в тісному зв'язку з послідовністю викладу, доказовістю і аргументованістю. Вона виражається на рівні синтаксису і на рівні тексту. Досягненню підкресленою логічності також сприяє повнота висловлювання, тобто повноцінне граматичне оформлення предикативних одиниць, що виражається в перевазі використання складносурядних речень, оскільки сполучники сурядності допомагають більш чітко визначити смислові та логічні зв'язки як в реченні, так і в тексті. Ще однією відмінною рисою наукового стилю є високий відсоток складних речень (приблизно 40-50%), з яких

переважаючими є складнопідрядні речення (близько 60%). У реченнях часто вживаються слова і словосполучення, що акцентують логіку думки і послідовність викладу: *тож, таким чином, в результаті, по-перше, по-друге* і т.д. Також використовуються такі конструкції і мовні звороти, як: *варто відзначити, що ...; слід враховувати, що ...; звернемося до прикладів*. В цілому, науковий стиль займає перше місце серед всіх функціональних стилів по насиченості зв'язних засобів [25: 234–235].

Велику роль при досягненні послідовності і зв'язності викладу відіграє строго оформлена композиція тексту (підрозділ на глави, виділення вступу і висновку і т.д.). В якості ключової ланки виступають категорія гіпотетичність і етапи продуктивної діяльності вченого, тобто розкриття існуючої ідеї або гіпотези, її аналіз, приведення доказів і висновок [25: 235].

Така риса, як точність, в науковому стилі створюється за рахунок широкого вживання термінів, яким, в свою чергу, притаманні такі характеристики, як однозначність, суворості визначеність в своїх значеннях в межах конкретної науки, небажаність (а в окремих випадках неприпустимість) їх синонімічними замінами, необхідність введення визначення для нових понять. Також точність досягається при однозначності висловлювання, використанні вступних слів і конструкцій з метою уточнення, широкому застосуванню узгоджених визначень, посилань і зносок в тексті (зокрема, бібліографічного характеру) [25: 236].

Об'єктивності викладу в науковому стилі сприяє некатегоричність викладу, що знаходить своє вираження у виваженості оцінок як щодо ступеня вивченості теми, ефективності вирішення її проблем і завершеності досліджень в даній області, так і щодо згадуваних в тексті думок інших вчених і власних думок [25: 236].

Ще однією важливою рисою наукового стилю є комунікативна спрямованість наукової мови, яка має на увазі необхідність врахування адресата. Науковий текст є діалогічним з тієї точки зору, що в такому тексті враховується наявність адресата за допомогою спрямованості до читача для залучення його

уваги до ідеї тексту і особливо значущим його частинам а, отже, досягнення адекватності сприйняття і розуміння тексту [25: 236].

Всі ці особливості виражаються в мовних характеристиках науково-технічного стилю, а також встановлюють системність його власне мовних засобів. Науково-технічний стиль, в свою чергу, містить в собі наступні типи мовних одиниць:

- Лексичні одиниці, які мають функціонально-стильове забарвлення наукового стилю. Сюди відносяться особливі лексичні одиниці, синтаксичні конструкції, морфологічні форми.
- Міжстильові одиниці, тобто стилістично нейтральні мовні одиниці, які в рівній мірі використовуються у всіх існуючих стилях.
- Стилiстично нейтральні мовні одиниці, які переважно характерні для даного стилю. Таким чином стилістичну значимість має їх кількісне переважання в науковому стилі.

Перш за все, науково-технічний стиль реалізується в письмовій формі, але також зустрічається в усній, наприклад, на наукових конференціях або при дискусіях з наукових питань [19: 71].

Висновки до розділу 1

Отже, в першому розділі було розглянуто структурне наповнення інструкцій до медичних препаратів, яке описане відповідно до правових норм в Україні та країнах-учасницях Європейського Союзу.

Виявлення комунікативно-прагматичних функцій, а саме дескриптивної, прескредитивної, інформативної та регуляторної функцій дозволяють охарактеризувати текст медичної інструкції до препарату як текст-документ, з одного боку, який виступає інструментом опосередкованої комунікації між лікарем і пацієнтом, з іншого - сприяє досягненню головної мети лікаря і фахівця в галузі медицини, що полягає в успішному інформуванні споживача щодо правильного прийому потрібного йому лікарського засобу.

У 1 розділі були також розглянуті особливості медичних текстів. Відповідно можна зробити висновок, що в медичних текстах широко поширені спеціалізовані терміни та скорочення, які створюють складність при перекладі. Термінологія медицини є динамічною та відкритою системою, вона змінюється та пристосовується до потреб сучасності. Тому доречним було дослідження поняття «термін». Було визначено, що з погляду когнітивної лінгвістики, наявні різні трактування поняття «термін». Однак у всіх визначеннях термін вважають інструментом пізнання, який акумулює спеціальні знання, необхідні у фаховій комунікації, зокрема в медичній галузі.

Встановлено ряд важливих проблем з якими стикаються фахівці-перекладачі при перекладі медичних текстів. Медичні тексти носять універсальний характер і властиві для будь-якої мови, тому перераховані проблеми стосуються в основному лексико-термінологічного плану.

Було також проаналізовано, що науковий стиль є одним із функціональних стилів у мові, в якому наявні його характерні риси та стилістичні особливості, а також різні типи мовних одиниць. На підставі зібраних матеріалів можна зробити висновок, що науковому стилю властиві такі риси, як: абстрагізація (узагальнено-абстрактність), підкреслена логічність, послідовність; точність,

ясність, об'єктивність викладу; некатегоричність викладу та іменний характер мовлення. Ці риси позбавляють наукові тексти емоційної оцінки автора і сприяють їх однозначного сприйняття. Всі ці риси притаманні медичним текстам як складової наукового стилю і безумовно повинні враховуватися при перекладі.

Таким чином вважаємо за доцільне охарактеризувати медичні інструкції як окремий тип медичного тексту, що відноситься до науково-технічного стилю, оскільки йому характерний ряд лексичних особливостей, основою яких є термінонасиченість та структурних особливостей, які підтверджуються його функціями.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНИХ ІНСТРУКЦІЙ ПО ЗАСТОСУВАННЮ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ

У цьому розділі будуть дослідженні лексико-граматичні особливості медичних інструкцій по застосуванню таких препаратів як Mezum F та Gadovist, а також двох аналогів кожної з цих інструкцій на українській мові.

Лікарські препарати були обрані зі складеного в ході підготовки до даної роботи корпусу з 39 українськомовних і понад 50 німецькомовних текстів як найбільш репрезентативні і контрастні приклади даного типу тексту:

1. Препарат Mezum F – випускається компанією «Berlin-Chemie», і являє собою таблетки, які можна купити в аптеці без рецепта лікаря. Даний лікарський засіб використовується часто не тільки за приписом лікаря, але і при самолікуванні, що має обумовлювати необхідність запобігти випадкам передозування, отруєння і неправильного застосування лікарського препарату шляхом максимально прозорого пояснення способу його застосування і протипоказань.

2. Препарат Gadovist – це спеціалізований розчин, що випускається компанією «Bayer» та вводиться внутрішньовенно при необхідності отримання більш контрастних результатів МРТ, який відпускається тільки за рецептом і вводиться тільки фахівцем.

Таким чином, розглядаючи саме дані приклади, можна зіставити інструкції до лікарських препаратів, які максимально відрізняються формою випуску (таблетки і розчин), відпусткою по рецепту (за рецептом лікаря і без), фірмою, яка виробляє препарат і провела локалізацію препарату в Україні («Berlin-Chemie» і «Bayer»), цільовою групою споживачів препарату. Так, Mezum F використовується максимально широким колом осіб, часто при появі симптомів того або іншого поширеного нездужання, а Gadovist використовується вузькоспеціалізованими професіоналами при проведенні МРТ.

В обох препаратах спочатку було перевірено діючу речовину і код АТХ, а також форму випуску та дозування, щоб упевнитися в тому, що в аналіз увійдуть абсолютно ідентичні лікарські препарати, єдина відмінність яких полягає в локалізації продукту в різних країнах.

У разі препарату Мезим форте 10000 слід зазначити, що діюча речовина препарату (панкреатин), інші його компоненти та код АТХ збігаються, проте назва препаратів трохи відрізняється, що в цілому скоріше не є типовим для даної галузі – подібна ситуація зустрілася нам тільки в 2 інструкціях з 39. Так, в локалізованій для українського ринку інструкції даний препарат називається Мезим форте 10000, в той час як в Німеччині компанія Berlin-Chemie виробляє його під торговою патентованою назвою Mezum F.

При аналізі даних препаратів були виділені наступні структурно-сміслові блоки, які обов'язково присутні в інструкції незалежно від мови.

1. Введення, або вступна інформація до інструкції, що містить, наприклад, реєстраційний номер лікарського засобу, його торговельну патентовану назву, його міжнародну непатентовану назву, а також його лікарську форму.
2. Склад лікарського засобу, його ядро, активна речовина, допоміжні речовини і склад оболонки.
3. Показання до застосування лікарської речовини, як правило, у вигляді маркованого списку.
4. Протипоказання до його застосування, як правило, також у вигляді маркованого списку.
5. Застосування препарату у період вагітності.
6. Спосіб застосування та дози.
7. Передозування.
8. Взаємодія з іншими лікарськими препаратами.
9. Умови і особливості зберігання, термін придатності.

2.1 Блок «Лікарська форма»

Лексичне оформлення блоку «Лікарська форма» інструкції для німецьких споживачів (Приклад 1a нім) містить термінологічно виражену базову інформацію про препарат, проте з точки зору синтаксису відрізняється питальними конструкціями, що обумовлено вимогою законодавства почати текст анотації зі змісту, щоб споживач міг краще орієнтуватися в інструкції, а також знайти вказівки про компоненти препарату, які можуть викликати алергію.

- *(1a нім) Mezum F*
10 000 Ph.-Eur.-Einheiten Lipase
Magensaftresistente Tabletten
Wirkstoff: Pankreas-Pulver vom Schwein
Lesen Sie die gesamte Packungsbeilage [...]
Was in dieser Packungsbeilage steht
1. Was ist Mezum F und wofür wird es angewendet?
Was ist Mezum F?
2. [...] (MF, URL)

Лексичне оформлення блоку «Лікарська форма» в українськомовному варіанті (Приклад 1a укр) також характеризується насиченістю термінами, що обумовлено екстралінгвістичними факторами (вимогами вказати торгову патентовану назву, лікарську форму препарату і т.д.).

- *(1a укр) Реєстраційне посвідчення № UA/7977/01/01 від 13.05.13*
Торгова патентована назва: Мезим® форте 10000
Міжнародна непатентована назва: Панкреатин
Лікарська форма: Таблетки кишковорозчинні. Рожеві таблетки, вкриті плівковою оболонкою, з майже плоскопаралельними поверхнями і скошеним краєм (МФ, URL).

Структурне оформлення препарату Gadovist повністю відповідає німецькомовному препарату Mezum F проте має як схожі, так і відмінні структурні риси з українськомовною інструкцією препарату Гадовіст.

Підпункт «Показання» німецькомовної інструкції препарату Gadovist виражений за допомогою питальної конструкції W-запитання, що є характерним саме для німецької мови та означає пряме звернення до користувача: *Was ist Gadovist und wofür wird es angewendet?* (G, URL). Дане явище характерне і для минулого прикладу препарату Mezum F. Для передачі основної інформації щодо випадків, коли використання препарату Gadovist є необхідним, німецькі фахівці використали просте речення з поєднанням пасивної конструкції, яка за своєю суттю не вказує особу-виконавця дії: *Gadovist ist ein Kontrastmittel für die Magnetresonanztomographie und wird angewendet zur Diagnostik des Gehirns, der Wirbelsäule und der Gefäße* (G, URL).

2.2 Блок «Склад лікарського засобу»

Даний блок в німецькомовному варіанті інструкції до препарату Mezum F розташований на зворотній стороні аркушу наприкінці інструкції, що є однією із структурних особливостей німецькомовних інструкцій, адже даний приклад характерний для всіх німецькомовних інструкцій. На противагу німецькомовній інструкції даний блок українськомовної інструкції слідує за попереднім блоком.

Склад лікарського засобу в німецькомовній інструкції до Mezum F частково сформований маркованим списком (Приклад 2а нім.), а в українськомовній інструкції за допомогою складнопідрядного речення (Приклад 2а укр.):

- *(2a нім) 1 magensaftresistente Tablette enthält: 80-111,111 mg Pankreas-Pulver vom Schwein*
  - *Lipaseaktivität 10.000 Ph.Eur.-Einh./Tablette*
  - *Amylaseaktivität mind. 7.500 Ph.Eur.-Einh /Tablette*

- *Proteasenaktivität mind. 375 Ph.Eur.-Einh./Tablette* (MF, URL).
- (2а укр) *1 таблетка кишковорозчинна містить порошку із підшлункових залоз (свиней) 80-111,111 мг, що має мінімальну ліполітичну активність 10 000 ОД Є. Ф., мінімальну амілолітичну активність 7500 ОД Є. Ф., мінімальну протеолітичну активність 375 ОД Є. Ф.* (МФ, URL).

Характерним для даного блоку є також наявність скорочень, які передають важливу інформацію, проте для широкого загалу користувачів можуть бути не зрозумілі, адже не кожна пересічна людина достатньо обізнана в області медицини і може з легкістю розшифрувати дані скорочення: *10.000 Ph.Eur.-Einh./Tablette, 7.500 Ph.Eur.-Einh./Tablette, 375 Ph.Eur.-Einh./Tablette* (MF, URL). Тому фахівцям з укладання медичних інструкцій до препаратів слід робити зноски на всі скорочення в тексті.

Як зазначалося в першому розділі даної роботи медичні інструкції до препаратів характеризуються великою кількістю складних термінів на позначення складу лікарського засобу. Відомо, що більшість медичних термінів походить від латинської мови, орфографія яких була видозмінена до вимог німецької мови. Таким чином утворилися німецькі терміни, основою яких все ж залишається латинська мова: *Lipaseaktivität, Amylaseaktivität, та Proteasenaktivität* (MF, URL). Більш насиченою термінами є інструкція до медичного препарату *Gadovist: Lactose-Monohydrat, Mikrokristalline Cellulose, Hochdisperses Siliciumdioxid, Crospovidon Typ A, Magnesiumstearat (Ph. Eur.) [pflanzlich], Hypromellose, Methacrylsäure-Copolymer, Triethylcitrat, Talkum, Simeticon-Emulsion 30 %, Macrogol 6000, Carmellose-Natrium (Ph. Eur.), Polysorbat 80, Azorubin (E 122), Titandioxid, Natriumhydroxid* (G, URL). Дані терміни частково зберігають основу латинської мови вносячи певні скорочення або уточнення, які характерні для загальнонавчаної лексики. Це полегшує повне розуміння того чи іншого терміну.

Розглядаючи блок «Склад лікарського засобу» препарату *Gadovist* можна сказати, що за своєю структурою дана інформація німецькомовного варіанту

знаходиться наприкінці інструкції, а українськомовного – на початку, так само як і в препараті Mezum F. Лексичне оформлення даного блоку виглядає наступним чином:

1 ml Injektionslösung enthält 604,72 mg Gadobutrol (entsprechend 1,0 mmol Gadobutrol). Die sonstigen Bestandteile sind Calcobutrol-Natrium, Trometamol, Salzsäure 1N und Wasser für Injektionszwecke (G, URL).

Аналізуючи даний приклад можна сказати, що для німецької мови характерне використання композитів – спосіб словотвору, в основу якого покладено поєднання двох та більше лексем в одну лексему. В німецькій мові даний спосіб словотвору є основним способом збагачення німецької термінології.

2.3 Блок «Показання для застосування»

В даному блоці розглядається інформація для користувачів щодо основних показань для використання препаратів Mezum F та Gadovist.

Розглядаючи препарат Mezum F можна ствердити, що за структурою дана інформація подана в інструкції за допомогою одного складнопідрядного речення: *Es wird zur Behandlung von Verdauungsstörungen verwendet, die durch eine verminderte oder fehlende Funktion der Bauchspeicheldrüse verursacht werden* (MF, URL). Даний приклад оформлено за допомогою пасивного стану. Згідно з дослідженням університету Ювяскюля, пасив з активом знаходяться в медичних текстах в співвідношенні 1:2, і таким чином пасивний стан займає третю частину медичного тексту [70: 56]. Даний приклад підтверджує використання пасивного стану в складних реченнях, проте його використання в простих реченнях зустрічається набагато частіше.

В інструкціях по застосуванню медичних препаратів і рекомендаціях лікарів поширене вживання пасиву з модальним дієсловом *sollen*. Агенс (тобто, носій або джерело дії) в даному випадку випускається, оскільки читачеві, на якого орієнтований даний текст, він відомий:

- *Diese Dehydratationsmaßnahmen sollten nur unter regelmäßiger Bestimmung der Sauerstofftransportkapazität, der arteriovenösen Sauerstoffgehaltsdifferenz und des Lactatspiegels vorgenommen werden, um frühzeitig einen intravasalen Volumenmangel erfassen und behandeln zu können und sekundäre Organschäden zu vermeiden (G, URL).*

Характерною особливістю інструкції до медичного препарату Gadovist є його широке використання простих речень. Складні речення також використовуються, але не в такій великій кількості. Серед складних речень перше місце утримують складнопідрядні речення мети, які вживаються за допомогою конекторів *damit* та *um...zu* як зазначено в попередньому прикладі.

Показання для застосування препарату Gadovist представлені в інструкції більш розгорнуто, адже даний препарат складається з серйозних активних речовин та може використовуватись лише спеціалістами за призначенням лікаря.

За структурним оформленням німецька інструкція до препарату Gadovist (Приклад 3б нім) сформована одним повноцінним текстом, в якому думка одного речення переходить в наступне речення, формуючи смислову єдність всього тексту. Переклад української інструкції до препарату Гадовіст (Приклад 3б укр) за своєю структурою побудований у вигляді маркованого списку, де кожне наступне показання до препарату починається з нового підпункту:

- *(3б нім) Gadovist ist ein Kontrastmittel für die Magnetresonanztomographie (MRT oder auch Kernspintomographie) und wird angewendet zur Diagnostik des Gehirns, der Wirbelsäule und der Gefäße. Gadovist kann außerdem dem Arzt dabei helfen herauszufinden, von welcher Art (gutartig oder bösartig) bekannte oder verdächtige Auffälligkeiten in der Leber oder den Nieren sind. Gadovist kann auch für die bildgebende MRT krankhafter Strukturen im gesamten Körper eingesetzt werden. Es verbessert die Darstellung abnormaler Strukturen oder Schädigungen und ermöglicht die Unterscheidung zwischen gesundem und krankem Gewebe. Gadovist wird bei*

Erwachsenen und Kindern jeden Alters (inklusive reifer Neugeborener) angewendet (G, URL).

- *(Зб укр) Лікарський засіб використовується з діагностичною метою. Гадовіст 1,0 показаний дорослим, підліткам та дітям всіх вікових груп (в тому числі доношеним новонародженим) для:*
  - *Покращення контрастності зображення під час краніальної та спінальної МРТ.*
  - *Покращення контрастності зображення під час МРТ печінки або нирок у пацієнтів з підозрюваними або підтвердженими вогнищевими ушкодженнями з метою їх класифікації як доброякісних або злоякісних.*
  - *Покращення контрастності зображення під час магнітно-резонансної ангиографії (МРА) (Г, URL).*

При дослідженні були також встановлені розбіжності в структурному оформленні даних інструкцій, а саме в неповному відображенні або відсутності певних цілісних мовних одиниць:

- *Gadovist kann auch für die bildgebende MRT krankhafter Strukturen im gesamten Körper eingesetzt werden. Es verbessert die Darstellung abnormaler Strukturen oder Schädigungen und ermöglicht die Unterscheidung zwischen gesundem und krankem Gewebe (G, URL).*

Дана інформація відсутня в українськомовній інструкції препарату Гадовіст, що означає втрату важливої інформації та може становити загрозу людському життю при його використанні. Натомість в українськомовній інструкції вжите одне речення, а саме: *Покращення контрастності зображення під час магнітно-резонансної ангиографії (МРА) (Г, URL)*, яке не відображене в інструкції мови оригіналу. Магнітно-резонансна ангиографія передбачає дослідження кровоносних судин, а в німецькій інструкції немає жодної вказівки на дослідження даних складових серцево-судинної системи.

2.4 Блок «Протипоказання»

Блок «Протипоказання» є важливим блоком будь-якої медичної інструкції, адже він включає інформацію для споживачів, яким не слід вживавати та використовувати той чи інший препарат. Не надання цієї інформації може привести до трагічних випадків.

Як і минулі блоки даний блок теж структурно оформлений за допомогою маркованого списку, що в свою чергу полегшує розуміння інформації користувачами: *Mezym F darf nicht eingenommen werden:*

- *wenn Sie allergisch gegen Pankreas-Pulver, Schweinefleisch, Azorubin (E 122) oder einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels sind*
- *wenn Sie an akuter Entzündung der Bauchspeicheldrüse leiden oder einen akuten Schub einer chronischen Entzündung der Bauchspeicheldrüse während der voll ausgeprägten Erkrankungsphase haben. In der Abklingphase während des diätischen Aufbaus (Schonkost) ist jedoch gelegentlich die Gabe von Mezym F weiterhin bestehenden Verdauungsstörungen sinnvoll (MF, URL).*

Характерною особливістю даного блоку є використання форми звернення «Sie», яка вживається в німецькій мові для позначення ввічливого ставлення до особи. За допомогою цієї форми досягається ефект поважного звернення до споживача, який читає дану інструкцію.

Даний приклад також підтверджує наявність елементів науково-технічного стилю, якому характерне використання поширених речень за допомогою другорядних членів речення, наприклад обставини: *einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels* (MF, URL).

Слід також зазначити, що в українському варіанті інструкції додане ще одне протипоказання, яке не зазначене в інструкції мови оригіналу, а саме:

Препарат не слід застосовувати хворим з обтураційною непрохідністю кишечника (МФ, URL).

В інструкції до препарату Gadovist даний блок оформлено за допомогою одного речення:

- *Gadovist darf NICHT angewendet werden, wenn Sie allergisch gegen Gadobutrol oder einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels sind* (G, URL).

Даний приклад унаочнює використання пасивного стану з модальним дієсловом *dürfen*, який в німецькій мові в поєднанні з часткою *nicht* буде відповідати українському варіанту «заборонено».

Важливо також зазначити, що поширена обставина, яка вжита в обох німецькомовних інструкціях оформлена абсолютно однаково, що дає підстави вважати деякі структурні компоненти універсальними для всіх німецькомовних медичних інструкцій до препаратів.

2.5 Блок «Застосування у період вагітності та годування груддю»

Даний блок є важливим для вагітних, тих, хто годує груддю, а також тих, хто планує дитину, аби не зашкодити собі та своїй дитині.

За своєю структурою даний блок препарату Mezum F сформований у вигляді повноцінного тексту, де кожне наступне речення логічно пов'язане з послідуєчим реченням.

На початку даного блоку німецькомовної інструкції представлено застереження щодо вживання будь-яких препаратів вагітними або тими, хто годує груддю. Дане застереження виражене за допомогою форми імперативу:

Schwangerschaft und Stillzeit

- *Wenn Sie schwanger sind oder stillen, oder wenn Sie vermuten, schwanger zu sein oder beabsichtigen, schwanger zu werden, fragen*

Sie vor der Anwendung aller Arzneimittel Ihren Arzt oder Apotheker um Rat (MF, URL).

Дане застереження інформує споживачів про необхідність проконсультуватися з лікарем або аптекарем перед вживанням будь-яких медичних препаратів в період вагітності. Наявність даної інформації в черговий раз підтверджує високий рівень охорони здоров'я громадян Федеративної Республіки Німеччини. Дана інформація в українській інструкції відсутня.

Ще ширше використовується заперечна частка *nicht* в поєднанні з модальним дієсловом *sollen*. У такий спосіб виробник попереджає споживача про можливу небезпеку, якщо той не проконсультується з лікарем:

- *Das mögliche Risiko für den Menschen ist nicht bekannt. Wenn Sie schwanger sind oder wenn Sie stillen, sollten Sie Mezym F nicht einnehmen, es sei denn, Ihr behandelnder Arzt hält die Einnahme für unbedingt erforderlich (MF, URL).*

Також характерним для медичної інструкції даного препарату є використання підрядного речення умови за допомогою сполучника *es sei denn*.

Даний блок в інструкції до препарату Gadovist як і в попередній німецькомовній інструкції розпочинається із застереження та вимогою звернутися до свого лікаря: *Fragen Sie vor der Einnahme von allen Arzneimitteln Ihren Arzt um Rat (G, URL)*. Інформація щодо вживання препарату Gadovist сформульована одним складним реченням за допомогою двох модальних дієслів, значення яких відрізняється:

- *Sie müssen Ihren Arzt informieren, wenn Sie denken, dass Sie schwanger sind oder schwanger werden könnten, da Gadovist in der Schwangerschaft nur angewendet werden sollte, wenn es unbedingt notwendig ist (G, URL).*

Модальне дієслово *müssen* використовується в даному випадку в значенні «бути вимушеним» проінформувати лікаря, в той час як модальне дієслово *sollen* вжите в формі Кон'юнктив II, що означає пом'якшену форму і не несе за своїм значенням категоричність, а навпаки, ввічливе побажання.

Дане явище є характерним для інструкцій до медичних препаратів, адже агенс (тобто носій або джерело дії) в даному випадку випускається, оскільки читачеві, на якого орієнтований даний текст, він відомий.

2.6 Блок «Спосіб застосування та дози»

Аналізуючи структуру даного блоку німецькомовного препарату Mezum F слід зазначити, що дана інформація представлена у вигляді повноцінного тексту, де кожне наступне речення витікає зі змісту попереднього:

Dosierung

Die empfohlene Dosis beträgt:

2-4 Tabletten Mezum F pro Mahlzeit (entsprechend 20 000 bis 40 000 Ph.-Eur.-Einheiten Lipase pro Mahlzeit).

Die Dosierung richtet sich nach dem Schweregrad der Verdauungsstörung, daher kann die erforderliche Dosis auch darüber liegen. Eine Erhöhung der Dosis sollte nur unter ärztlicher Kontrolle erfolgen und an der Verbesserung der Krankheitszeichen (z.B. Fettstühle, Bauchschmerzen) ausgerichtet sein... (MF, URL).

Серед основних лексико-граматичних особливостей даного блоку слід знову відзначити наявність модального дієслова *sollen* у формі Кон'юнктив II в поєднанні з пасивною конструкцією. Широке використання форм пасивного стану дієслів є підтвердженням приналежності даного типу тексту до науково-технічного стилю, де дане явище слугує характерною ознакою цього стилю.

Аналіз синтаксису речень даного блоку свідчить про те, що він у загальних рисах є характерним для науково-технічного стилю. Проте порівняно з текстами класичних документів та наукових статей в них значна більшість простих речень:

- *Gadovist wird in Ihre Vene mit Hilfe einer kleinen Injektionsnadel von medizinischem Fachpersonal injiziert. Ihre MRT-Untersuchung kann danach sofort beginnen. Nach der Injektion werden Sie mindestens 30*

Minuten lang beobachtet. Die für Sie geeignete Dosis richtet sich nach Ihrem Körpergewicht und nach der zu untersuchenden Körperregion im MRT... (G, URL).

Характерним для німецької мови є поєднання речень в пасивному стані з реченнями в активному стані. Таке поєднання обумовлено екстралінгвістичними факторами та особливостями мови.

2.7 Блок «Передозування»

Даний блок є важливим у будь-якій інструкції, адже споживач має розуміти наслідки вживання наднормової кількості препарату. У німецькомовній інструкції препарату Mezum F даний блок за своєю лексичною насиченістю представлений стисло та коротко:

Wenn Sie eine größere Menge Mezum F eingenommen haben, als Sie sollten Trinken Sie viel Wasser nach und sprechen Sie mit ihrem Arzt oder Apotheker. Extrem hohe Dosen von Pankreas-Pulver können insbesondere bei Mukoviszidosepatienten zu einer Erhöhung der Harnsäure im Blut (Hyperurikämie) und Urin (Hyperurikosurie) führen (MF, URL).

Першою характерною особливістю даного прикладу є звернення до споживачів у формі підрядного речення умови: *Wenn Sie eine größere Menge Mezum F eingenommen haben, als Sie sollten...* (MF, URL). Таке звернення є більш лаконічним в порівнянні з українськомовним варіантом «Передозування».

Для передачі припущення або ймовірності певних ситуацій або симптомів було використане модальне дієслово *können*, що за своїм суб'єктивним значенням модальності відповідає 50 відсоткам ймовірності.

Як зазначалося в минулих блоках провідною рисою текстів медичних інструкцій по використанню лікарських засобів на лексичному рівні є наявність значної кількості медичних термінів – передусім назв хвороб, симптомів, діючих

речовин. Не винятком є і даний блок, де німецькомовні фахівці створили характерний для німецької мови композит *Mukoviszidosepatienten* (MF, URL), об'єднавши латинські терміни *mucus* та *viscidus* та відредагувавши їх за правилами німецького правопису та додали термін *Patient*, який набув інтернаціонального характеру.

Ще однієї характерною ознакою даного блоку є використання ввічливої форми *Sie*, проте в наказовому способі. Таке поєднання підкреслює поважне ставлення виробника до споживача.

2.8 Блок «Взаємодія з іншими лікарськими засобами»

Наступним вагомим структурним блоком кожної медичної інструкції є саме блок взаємодії певного препарату з іншими лікарськими засобами. Дана інформація може допомогти запобігти негативним наслідкам в разі використання декількох препаратів одночасно.

Проаналізувавши даний блок інструкції до препарату Mezum F слід зазначити, що в німецькомовній інструкції на початку представлена інформація, яка не відображена в українськомовній інструкції, а саме рекомендація звернутися до свого лікаря у разі використання даного препарату одночасно з іншими:

- *Informieren Sie Ihren Arzt oder Apotheker, wenn Sie andere Arzneimittel anwenden, kürzlich andere Arzneimittel angewendet haben oder beabsichtigen, andere Arzneimittel anzuwenden* (MF, URL).

Дана інформація подана за допомогою наказового способу, характерного для медичних інструкцій до препаратів, а також підрядного речення умови, використавши сполучник *wenn*. Блок «Взаємодія з іншими лікарськими засобами» препарату Gadovist представлений такою самою інформацією, що дає підстави вважати це лексичне оформлення універсальним для німецькомовних медичних інструкцій до препаратів.

Не винятком в даному блоці є й використання модального дієслова *können* в об'єктивному значенні в поєднанні з пасивним станом:

- *Die Resorption von Folsäure (Aufnahme von Folsäure in das Blut) kann durch die Einnahme Pankreaspulver-haltiger Fertigarzneimittel vermindert werden, so dass eine zusätzliche Folsäurezufuhr erforderlich sein kann (MF, URL).*

Широке використання композитів *Fertigarzneimittel, Folsäurezufuhr* спрощує розуміння даних термінів, а також не нагромаджує змістоє значення всього речення.

Для підкреслення наслідку дії вжите підрядне речення наслідку за допомогою сполучника *so dass*. Використання підрядних речень є підтвердженням приналежності даного типу тексту до науково-технічного стилю, хоча їх кількість набагато менша порівняно з простими реченнями.

2.9 Блок «Термін придатності та умови зберігання»

Даний блок в будь-яких інструкціях до медичних препаратів знаходиться наприкінці інструкції та унаочнює інформацію щодо умов зберігання того чи іншого препарату та до якого терміну можна використовувати певний препарат.

Даний структурний блок препарату Mezym F представлена за допомогою складного речення з поширеною обставиною:

- *Sie dürfen das Arzneimittel nach dem auf dem Faltschachtel und der Durchdrückpackung nach „verwendbar bis“ angegebenen Verfalldatum nicht mehr verwenden (MF, URL).*

Для німецькомовної аудиторії присутність поширеної обставини в реченні є характерна лише в письмовому вигляді, адже сприйняття таких складних конструкцій в усному мовленні є досить важким навіть для носіїв мови.

Категорична форма, передана за допомогою модального дієслова *dürfen* підкреслює смислове навантаження даної інформації та спонукає не вживати даний препарат після завершення терміну його дії.

Так як препарат Gadovist призначений не для самостійного лікування, а лише за допомогою медичних фахівців, інформація даного блоку трішки відрізняється від інформації попереднього препарату:

- *Die chemische, physikalische und mikrobiologische Stabilität während der Anwendung konnte für einen Zeitraum von 24 Stunden bei 20-25°C nachgewiesen werden. Unter mikrobiologischen Gesichtspunkten ist das Produkt sofort nach dem Öffnen zu verwenden* (G, URL). В даному прикладі теж вжите модальне дієслово *können* у формі Präteritum в поєднанні з пасивним станом.

Останньою характерною рисою даної медичної інструкції є використання конструкції *sein + zu + Infinitiv*, яка несе значення модальності: *Unter mikrobiologischen Gesichtspunkten ist das Produkt sofort nach dem Öffnen zu verwenden* (G, URL). Дана структура не характерна для української мови, тому її відповідником буде прислівник *слід*.

Висновки до розділу 2

Отже, в другому розділі були розглянуті лексико-граматичні особливості німецькомовних інструкцій до медичних препаратів Mezum F та Gadovist. Дані препарати були обрані як найбільш репрезентативні і контрастні приклади даного типу тексту.

Підсумовуючи можна зазначити, що текст медичних інструкцій до препаратів Mezum F та Gadovist є фрагментарним з дискретною організацією. Тексти формалізовані та нейтральні, проте водночас досить сильною є інтенція поради та попередження, які іноді навіть сформульовані досить категорично. Важливим є звернення виробника до споживача на початку кожної інструкції, у якому виробник закликає уважно прочитати інструкцію та застерігає від вживання препарату без рекомендації лікаря.

Аналіз текстів інструкцій на морфологічному рівні дав можливість переконатися, що в них цілком у руслі науково-технічного стилю широко вживаються форми пасивного стану дієслова. Було встановлено, що ще однією особливістю є регулятивний характер даного типу текстів, який досягається завдяки вживанню форм наказового способу дієслів. Окрім цього було виявлено, що для німецькомовних інструкцій медичних препаратів характерне використання ввічливої форми звернення до споживача, а також різних модальних дієслів для порад та застережень.

Було також визначено, що провідною рисою текстів інструкцій по використанню медичних препаратів на лексичному рівні, звичайно ж, є наявність значної кількості медичних термінів. Слід також зауважити, що німецькій мові характерна велика кількість композитів, які були утворені у поєднанні термінів та слів загальноновживаної лексики.

Розгляд синтаксичного рівня досліджуваних текстів дозволив побачити, що в медичних інструкціях досить високий відсоток простих речень, а серед складнопідрядних речень переважають підрядні речення умови та мети.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕДИЧНИХ ІНСТРУКЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

У цьому розділі будуть досліджуватися та аналізуватися способи відтворення лексико-граматичних характеристик німецькомовних медичних інструкцій українською мовою.

Проблема відтворення медичних текстів є однією з найбільш актуальних проблем, що вивчаються лінгвістами в рамках сучасного мовознавства. Проте, переклад термінології в галузі фармакології – це феномен, який практично не вивчений і не освітлений в сучасній лінгвістиці. Медичний переклад – найбільш затребуваний і в той же час один з найбільш відповідальних і складних видів перекладу. Тому перекладач повинен розумітися не тільки на лексичних та граматичних особливостях мови, яку він перекладає, але й на загальноприйнятих способах перекладу та доцільності їх використання.

Серед основних способів адекватної передачі змісту вихідного тексту та збереження всіх структурних частин медичних інструкцій для даного дослідження були розглянуті такі способи перекладу як еквівалентний переклад та трансформаційний метод перекладу.

3.1 Еквівалентний переклад

Еквівалентним перекладом називається переклад, що відтворює зміст іншомовного оригіналу на одному з рівнів еквівалентності. Під змістом оригіналу мається на увазі вся передана інформація, включаючи як конотативне, так і денотативне значення вихідної інформації, а також її прагматичний потенціал [26]. Комісаров В. Н. вважає, що будь-який адекватний переклад повинен бути еквівалентним (на тому чи іншому рівні еквівалентності), але не будь-який еквівалентний переклад може бути визнаним адекватним, а лише той,

який відповідає, не тільки нормам еквівалентності, а й іншим нормативним вимогам [26].

За класифікацією В. Н. Комісарова виділяють наступні види еквівалентного перекладу: транскрипція, транслітерація та перекладацьке калькування.

Транскрипція заснована на передачі фонетичного образу, тобто відтворення українськими літерами звуків іншомовної лексеми, в даному випадку німецькомовної лексеми.

Транслітерація в свою чергу заснована на передачі графічного образу, тобто відтворенні букв німецькомовної лексеми українською мовою. При перекладі лексичних одиниць зазвичай відбувається симбіоз, тобто поєднання транскрипції та транслітерації. Адже провідним способом в сучасній перекладацькій практиці є транскрипція з збереженням деяких елементів транслітерації.

Калькування – це спосіб перекладу, в основі якого лежить буквальний переклад відповідного іншомовного елемента. Саме за допомогою калькування утворюється велика кількість нових слів певної мови.

Як зазначалося в другому розділі, провідною рисою текстів інструкцій до медичних препаратів на лексичному рівні є наявність значної кількості медичних термінів – передусім назв хвороб, симптомів та діючих речовин. Основна частина таких термінів походить з латинської мови, тому основним способом перекладу даних термінів є комбінація **транскрипції та транслітерації**:

Lactose-Monohydrat – ‘лактози моногідрат’, *Mikrokristalline Cellulose* – ‘целюлоза мікрокристалічна’, *Magnesiumstearat* – ‘магнію стеарат’, *Hypromellose* – ‘гіпромелоза’, *Triethylcitrat* – ‘триетилцитрат’, *Talkum* – ‘тальк’, *Carmellose-Natrium* – ‘натрію кармелоза’, *Azorubin (E 122)* – ‘азорубін (E 122)’, *Natriumhydroxid* – ‘натрію гідроксид’ (MF, URL).

Серед прикладів препарату Gadovist зустрічаються теж назви допоміжних речовин: *Calcobutrol-Natrium* (G, URL) – ‘кальцію натрію бутрол’ (Г, URL) та *Trometamol* (G, URL) – ‘трометамол’ (Г, URL).

Прикладів еквівалентного перекладу за класифікацією Комісарова В. Н. є незначна кількість в інструкціях до медичних препаратів Mezum F та Gadovist та їх україномовних відповідників Мезим форте 10000 та Гадовіст. Це обумовлено екстралінгвістичними факторами обох мов, адже як німецька так і українська мова невпинно розвиваються і з'являється велика кількість нових термінів, характерних лише одній мові. Таким чином частотність використання таких способів перекладу як калькування, транслітерація або транскрипція значно знижується та є актуальною для медичних інструкцій до препаратів лише при перекладі назв речовин латинського та грецького походження.

3.2 Трансформаційний метод перекладу

Трансформаційний метод перекладу широко використовується при перекладі медичних текстів. Це обумовлено тим, що в різних мовах встановлені різні мовні норми, а завданням перекладача є перетворення тексту мовою перекладу таким чином, щоб у носіїв цієї мови формувалося таке ж адекватне сприйняття тексту, що і у носіїв мови оригіналу, а для досягнення цієї адекватності сприйняття застосування трансформаційного методу часто є необхідним. Така необхідність виникає при невідповідності лексичних одиниць або поєднань мови оригіналу і мови перекладу, а також невідповідність граматичних або синтаксичних конструкцій [24].

Л.С. Бархударов називає перекладацькими трансформаціями численні і якісно різноманітні міжмовні перетворення, які сприятимуть досягненню перекладачем передачі максимально можливої повноти інформації, що міститься в початковому тексті, при строгому дотриманні змісту мови перекладу [6: 190].

Існує також велика кількість перекладацьких класифікацій трансформацій різних лінгвістів, багато з яких мають схожі критерії для їх оформлення.

В.Н. Комісарів виділяє лексичні, граматичні та лексико-граматичні перекладацькі трансформації. Лексичні трансформації, згідно з автором, дають

опис формальним і змістовним відносинам різних слів і словосполучень в оригіналі і перекладі. Формальними перетвореннями, з точки зору Комісарова, є транскрипція, транслітерація і калькування. Інша група лексичних трансформацій заснована на лексико-граматичних замінах і складається з таких прийомів, як конкретизація, генералізація і модулювання. Серед граматичних трансформацій автор виділяє дослівний переклад, членування речень, об'єднання речень і граматичні заміни. Лексико-граматичні трансформації містять прийоми антонімічного перекладу, описового перекладу і компенсації [26: 155-166].

В.В. Алімов виділяє лексичні, граматичні та стилістичні трансформації. До групи лексичних трансформацій, згідно перекладачу, відносяться:

- 1) диференціація значень;
- 2) конкретизація значень;
- 3) генералізація значень;
- 4) смисловий розвиток;
- 5) антонімічний переклад;
- 6) цілісне перетворення;
- 7) компенсація втрат в процесі перекладу [4: 83].

До граматичних трансформацій В.В. Алімов відносить:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) опущення;
- 4) додавання [4: 91-93].

Серед стилістичних трансформацій, згідно з автором, виділяються:

- 1) повний збіг функцій стилістичних прийомів;
- 2) частковий збіг;
- 3) розбіжність [4: 95].

Л.С. Бархударов поділяє перекладацькі трансформації на наступні елементарні типи:

- 1) перестановки;
- 2) заміни:

- a. заміни форм слова;
  - b. заміни частин мови;
  - c. заміни членів речення;
  - d. синтаксичні заміни в складному реченні;
  - e. лексичні заміни:
    - i. конкретизація;
    - ii. генералізація;
    - iii. заміна слідства причиною;
  - f. антонімічний переклад;
  - g. компенсація;
- 3) додавання;
- 4) опущення [6: 191-226].

Л.К. Латишев виділяє поряд з лексичними і граматичними ще категоріально-морфологічні трансформації як перетворення на рівні частин мови і глибинні трансформації, в яких змінюється не тільки мовна форма, але і набір складових мовних засобів. Окремо перекладач розглядає «специфічні» трансформації, куди відносяться антонімічний переклад, конверсійна трансформація (опис відносин суб'єкта й об'єкта з боку, що відрізняється від оригіналу), деметафоризація (перетворення сказаного за допомогою метафор і алегорій в оригіналі за допомогою прямих значень слів і словосполучень), метафоризація (протилежний прийом попереднього), експлікація (більш конкретна форма вираження змісту, ніж в оригіналі) та імплікація (протилежний прийом) [33: 281-291].

Т.Р. Левицька і А.М. Фітерман в свою чергу, вважають, що існує три типи перекладацьких трансформацій:

- 1) граматичні трансформації, до яких відносяться такі прийоми як перестановка, опущення і додавання, перебудова і заміна речення;
- 2) стилістичні трансформації, які містять в собі такі прийоми як синонімічні заміни, описовий переклад, компенсація та інші види замін;

3) лексичні трансформації, до яких можна віднести заміну і додавання лексичних одиниць, конкретизацію і генералізацію речень, а також опущення [34: 79].

І.С. Алексєєва виділяє трансформації 4 елементарних типів:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) додавання;
- 4) опущення.

Окремо автор розглядає антонімічний переклад, компенсацію і описовий переклад, тому що вважає їх комплексними багаторівневими перетвореннями [2: 167].

В.Н. Комісарів також визначає переваги та недоліки трансформаційного методу перекладу. Серед переваг він виділяє:

- 1) накопичення матеріалу для зіставлення і вивчення різномовних форм, що є основою створення теоретичної бази для опису перекладацьких відносин між двома конкретними мовами;
- 2) можливість виявлення різних типів перекладацьких трансформацій; можливість пояснити факти перекладу таких структур іноземних мов, які не мають еквівалентів в мові перекладу. [26: 236-237].

Проаналізувавши 100 прикладів досліджуваного лінгвістичного явища ми дійшли висновків, що за основу слід взяти класифікацію трансформацій, запропоновану І.С. Алексєєвою, оскільки даний лінгвіст розглядає саме ті трансформації, які характерні для цієї роботи. Крім того, І. С. Алексєєва аналізувала перекладацькі трансформації саме на прикладі німецької мови, що дає можливість глибше зрозуміти їх застосування в німецькій мові [2: 166].

І.С. Алексєєва виділяє трансформації 4 елементарних типів:

- 1) перестановки;
- 2) заміни;
- 3) додавання;
- 4) опущення.

Окремо автор розглядає антонімічний переклад, компенсацію і описовий переклад, тому що вважає їх комплексними багаторівневими перетвореннями [2: 167].

Під перестановкою І.С. Алексеєва розуміє «зміну в перекладі розташування (порядку проходження) мовних елементів, які відповідають мовним елементам мови оригіналу». Такому типу, згідно з автором, піддаються слова, словосполучення, частини складного речення, а також елементарні речення всередині складного і самостійні речення в системі цілого тексту [2: 167].

Прикладами для трансформації перестановки є: діюча речовина *Pankreas-Pulver vom Schwein* (MF, URL) - 'Порошок з підшлункових залоз' (MF, URL). Наступним прикладом є найменування кількості таблеток в упаковці та характеристика препарату, які з лексичного оформлення в обох мовах відображені за допомогою складних прикметників: *20 magensaftresistente Tabletten* (MF, URL) – '*20 таблеток, кишковорозчинних*' (MF, URL).

Скорочення німецькомовній інструкції *Ph.Eur.-Einh/Tablette* (MF, URL) повністю відповідає українськомовному скороченню '*ОД Є. Ф.*' (MF, URL) за змістом. Відмінність полягає в послідовності скорочень, де в українськомовному варіанті спочатку зазначені '*Одиниці Європейської Фармакопеї*', а німецькомовному '*Європейська Фармакопея – Одиниці/Таблетки*'.

Ще одним прикладом даної трансформації є склад лікарського засобу *Gadovist: 1 ml Injektionslösung enthält 604,72 mg Gadobutrol* (G, URL) – *1 мл розчину містить гадобутролу - 604.72 мг* (G, URL). Така перестановка обумовлена структурними особливостями медичних інструкції кожної з мов.

В прикладі *Gadovist kann außerdem dem Arzt dabei helfen herauszufinden, von welcher Art (gutartig oder bösartig) bekannte oder verdächtige Auffälligkeiten in der Leber oder den Nieren sind* (G, URL) – *Покращення контрастності зображення під час МРТ печінки або нирок у пацієнтів з підозрюваними або підтвердженими вогнищевими ушкодженнями з метою їх класифікації як доброякісних або*

зложісних (G, URL) використання трансформації перестановка не є суттєвим, адже при перестановці зміст не втрачає свого значення.

За допомогою трансформації перестановки окремі частини німецькомовного варіанту препарату Gadovist представлені українською мовою в іншому порядку. Так, наприклад, інформація, що в німецькому оригіналі зазначена на першому місці, частково передана на українську мову в першому та перед останньому реченні: *Gadovist wird in Ihre Vene mit Hilfe einer kleinen Injektionsnadel von medizinischem Fachpersonal injiziert. Ihre MRT-Untersuchung kann danach sofort beginnen. Nach der Injektion werden Sie mindestens 30 Minuten lang beobachtet. Die für Sie geeignete Dosis richtet sich nach Ihrem Körpergewicht und nach der zu untersuchenden Körperregion im MRT* (G, URL) – *Гадовіст 1,0 повинен застосовувати лише кваліфікований медичний персонал, що має досвід клінічної МРТ-практики. Препарат застосовують для діагностики лише шляхом внутрішньовенного введення. Необхідну дозу вводять внутрішньовенно у вигляді болюсної ін'єкції. Магнітно-резонансне дослідження можна розпочинати одразу* (Г, URL).

Наступним видом трансформації є заміна, яку І.С. Алексєєва відзначає як найбільш поширений вид перекладацьких трансформацій і виділяє наступні підтипи:

- 1) заміна форми слова;
- 2) заміна частини мови;
- 3) заміна членів речення;
- 4) синтаксичні заміни в складному реченні;
- 5) лексичні заміни (конкретизація та генералізація).

Саме за допомогою різних підвидів трансформації **заміна** були перекладені наступні приклади:

1) **заміна форми слова**: назва діючої речовини *Pankreas-Pulver vom Schwein* (MF, URL) перекладена за допомогою заміни форми слова, де одина була змінена на множину '*Порошок з підшлункових залоз*' (МФ, URL).

Ще одним прикладом, де відбулась заміна множини на однину є: *Die Hauptinkompatibilitäten sind...* (MF, URL) – *Основна несумісність це...* (МФ, URL).

Для адекватного перекладу іменника в реченні *Verstärkung der Wirkung bis hin zu erhöhtem Nebenwirkungsrisiko* (MF, URL) – *Посилення побічних дій* (МФ, URL) однина була замінена на множину.

Трансформація заміни форми слова була також використана фахівцями в наступному прикладі: *Nebenwirkungen, die lebensbedrohliche oder tödliche Folgen haben können* (G, URL) – *Побічні реакції, що можуть становити загрозу життю або мати летальний наслідок* (Г, URL). В даному випадку іменник в множині було замінено на іменник в однині.

Досить частим явищем є переклад термінів наслідків передозування зі зміною множини на однину: *die Blähungen, die Verdauungsstörungen, Überempfindlichkeitsreaktionen* (MF, URL) – ‘здуття живота’, ‘диспесія’ ‘гіперчутливість’ (МФ, URL), та навпаки – однини на множину: *der Würgereiz* (MF, URL) – ‘позиви до блювання’ (МФ, URL).

2) **заміна частин мови:** при перекладі прислівника *allergisch* була вжита трансформація заміни частини мови, в ході якої прислівник було замінено на іменник ‘*підвищена чутливість*’: *allergisch gegen Gadobutrol oder einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels sind* (G, URL) – *Підвищена чутливість до діючої речовини або до будь-якого іншого компонента препарату* (Г, URL).

Наступним прикладом являється лексична єдність *Bewahren Sie dieses Arzneimittel für Kinder unzugänglich auf* (MF, URL), яка на українську мову перекладена як: *Зберігати у недоступному для дітей місці* (МФ, URL). При перекладі прислівник *unzugänglich* був замінений на прикметник ‘*недоступному*’.

Ще одним прикладом є речення *Eine Erhöhung der Dosis sollte nur unter ärztlicher Kontrolle erfolgen und an der Verbesserung der Krankheitszeichen (z.B. Fettstühle, Bauchschmerzen) ausgerichtet sein...*(MF, URL), де інформація про

підвищення дози *eine Erhöhung der Dosis* перекладена на українську мову за допомогою заміни іменника на прикметник: ...але вона може бути вищою (МФ, URL).

Заміна прислівника на дієслово відбувається в наступному прикладі: 2-4 *Tabletten Mezum F pro Mahlzeit (entsprechend 20 000 bis 40 000 Ph.-Eur.-Einheiten Lipase pro Mahlzeit)* (МФ: URL) – *Рекомендована доза на прийом їжі: 2-4 таблетки (відповідає 20000-40000 ОД ЄФ ліпази)* (МФ, URL).

За допомогою даного виду трансформації були відтворені також назви допоміжних речовин *Lipaseaktivität*, *Amylaseaktivität*, та *Proteasenaktivität* (МФ, URL), які зазнали заміни складного іменника на іменник з прикметником, який в українській мові характеризується терміном словосполучення: ‘ліполітична активність’, ‘амілолітична активність’ та ‘аротеолітична активність’ (МФ, URL).

При перекладі наступної лексичної єдності...*aus tierexperimentellen Studien* (МФ) фахівці також вдалися до трансформації заміни частини мови та переклали на українську мову наступним чином: ...в експериментах на тваринах (МФ, URL). Таким чином відбулась заміна складного прикметника на іменник.

В реченні *Nicht im Kühlschrank aufbewahren oder einfrieren* (МФ, URL) – *Не зберігати в холодильнику або морозильній камері* (МФ, URL) дієслово було замінено на іменник, а в словосполученні *strenge Indikationsstellung* (G, URL) – *Суворо за показаннями* (Г, URL) прикметник було замінено на прислівник.

В даному прикладі відбулась заміна іменника на дієслово: ...*wird nicht empfohlen für die Anwendung bei Kindern über (unter...)* (МФ, URL) - ...*не слід вживати дітям старше... (молодше...)* (МФ, URL).

В назві хвороби *eingeschränkte Nierenfunktion* (G, URL) – ‘*ниркова недостатність*’ (Г, URL) фахівці при перекладі замінили прикметник на іменник. А в назві побічної реакції композит *Krankheitsgefühl* (МФ, URL) був перекладений як ‘*відчуття холоду*’ (МФ, URL), тому відбулась заміна складного іменника на словосполучення.

Заміна прикметника на дієслово характерна для наступного речення: *Für dieses Arzneimittel sind keine besondere Lagerungsbedingungen erforderlich* (MF, URL) – Лікарський засіб не потребує особливих умов зберігання (МФ, URL).

Ще одним прикладом трансформації заміни дієслова на іменник є наступне речення: *In dieser Abklingphase werden die Enzyme freigesetzt* (MF, URL) – У фазі затухаючого загострення відбувається вивільнення ферментів (МФ, URL).

Останнім прикладом даного виду трансформації є: *Die Erfahrung bei Kindern ist begrenzt* (G, URL) – Дані по застосуванню у дітей недостатньо (Г, URL), де прикметник був замінений на займенник.

4) заміна членів речення

На думку І. С. Алексєєвої заміни членів речення необхідні при перебудові синтаксичної структури. Тут перекладач виділяє заміну німецького пасивного стану на активний (зміну суб'єктно-об'єктних відносин) та заміну предикативу на суб'єкт. [2: 169].

Прикладом заміни членів речення є наступне речення: *Eine tägliche Enzymdosis von 15 000 bis 20 000 Einheiten Lipase pro Kilogramm Körpergewicht sollte nicht überschritten werden* (MF, URL) та передана на українську мову в активному стані: Не слід перевищувати щоденну дозу ферментів, що становить 15000 – 20000 ОД ліпази на кілограм маси тіла (МФ, URL).

Ще одним прикладом заміни пасивного стану на активний є наступне речення: *Die Wirkung der blutzuckersenkenden Wirkstoffe Acarbose und Miglitol kann durch die gleichzeitige Einnahme von Mezym F herabgesetzt werden* (MF, URL) – Цукрознижувальна дія пероральних протидіабетичних препаратів акарбози та міглітолу може зменшуватися при одночасному застосуванні препарату Мезим форте 10000 (МФ, URL).

Трансформація заміни членів речення, а саме заміна пасивного стану на активний є дуже характерною для медичних інструкцій до препаратів, тому частотність її використання значно вища за інші трансформації. Доказом цього є достатня кількість прикладів: *Gadovist ist ein Kontrastmittel für die Magnetresonanztomographie und wird angewendet zur Diagnostik des Gehirns, der*

Wirbelsäule und der Gefäße (G, URL) – Покращення контрастності зображення під час магнітно-резонансної томографії головного та спинного мозку (Г, URL).

Es wird zur Behandlung von Verdauungsstörungen verwendet, die durch eine verminderte oder fehlende Funktion der Bauchspeicheldrüse verursacht werden (MF, URL) – Порушення екзокринної підшлункової залози, що супроводжується порушенням травлення (МФ, URL).

Gadovist wird angewendet zur Diagnostik des Gehirns, der Wirbelsäule und der Gefäße (G, URL) – Покращення контрастності зображення під час краніальної та спінальної МРТ (Г, URL).

Gadovist wird bei Erwachsenen und Kindern jeden Alters (inklusive reifer Neugeborener) angewendet (G, URL) – Гадовіст 1,0 показаний дорослим, підліткам та дітям всіх вікових груп (в тому числі доношеним новонародженим) (Г, URL).

Die Wirkung der blutzuckersenkenden Wirkstoffe Acarbose und Miglitol kann durch die gleichzeitige Einnahme von Mezum F herabgesetzt werden (MF, URL) – Цукрознижувальна дія пероральних протидіабетичних препаратів акарбози та міглітолу може зменшуватися при одночасному застосуванні препарату Мезим форте 10000 (МФ, URL).

Wechselwirkungen wurden nur bei Erwachsenen durchgeführt (MF, URL) – Дослідження взаємодії проводили лише у дорослих (МФ, URL).

Während eines Scans sollte nicht mehr als eine Dosis angewendet werden (MF, URL) – Під час одного сканування не застосовують більше однієї дози (МФ, URL).

4) **синтаксичні заміни в складному реченні І.С. Алексеєва пов'язує з різними способами вираження емпізи (тобто «виділення, підкреслення в мові окремих елементів і смислових відтінків висловлювання») за допомогою порядку слів в німецькій та українській мовах [2: 168].**

Прикладом даної трансформації являється наступне речення: *In der Abklingphase während des diätischen Aufbaus (Schonkost) ist jedoch gelegentlich die Gabe von Mezum F weiterhin bestehenden Verdauungsstörungen sinnvoll (MF, URL)*

– *Епізодичне застосування можливе при розширенні дієти у фазі затухаючого загострення* (МФ, URL). Даний приклад унаочнює той факт, що інформація, яка має бути виділеною та підкресленою розташуванням на першому місці для двох мов різна. Такі випадки є характерними для медичних інструкцій до препаратів, адже в основу розташування лексичних одиниць покладені структурні особливості медичних інструкцій окремої мови. Головним залишається суть переданої інформації, яка має відповідати в обох інструкціях.

5) трансформацію **лексичні заміни** І. С. Алексєєва розглядає з найбільш популярних заміни часткову зміну семного складу вихідної лексеми (підбір більш кращого для слова для мови перекладу), перерозподіл семного складу вихідної лексеми (наприклад, передача семантики вихідної лексеми за рахунок двох і більше лексем на мову перекладу) [2: 168]. До складу лексичних заміни автор також відносить конкретизацію (заміну при перекладі вихідного слова або словосполучення з більш широким значенням на слово або словосполучення з більш вузьким значенням) і генералізацію (заміну слова чи словосполучення мови оригіналу з більш вузьким значенням на слово або словосполучення мови перекладу з більш широким значенням) [2: 168].

Слід зазначити, що німецькомовна інструкція загалом представлена понятійними засобами, які полегшують розуміння інструкції для споживачів на противагу українській інструкції. Так, наприклад, в німецькій інструкції використана загально-вживана лексика *...die Magnetresonanztomographie wird zur Diagnostik des Gehirns, der Wirbelsäule und der Gefäße angewendet* (G, URL). На противагу німецькомовній інструкції є переклад української інструкції, де використані складні медичні терміни, які не є зрозумілими широкому загалу: *Покращення контрастності зображення під час краніальної та спінальної МРТ*. Таким чином при перекладі на українську мову фахівці вдалились саме до трансформації лексичної заміни.

Ще одним випадком лексичної заміни є приклад: *Entwicklung des Kindes nach der Geburt* (G, URL) – *Постнатальний розвиток* (Г, URL). Даний переклад підтверджує прихильність німецькомовних фахівців до вживання саме загально-

вживаної лексики на протипагу українськомовній інструкції, де перекладачі використали фаховий термін в галузі медицини, хоча переклад розвиток дитини після народження є також допустимим для медичних інструкцій.

Досить широким є використання трансформації генералізація в медичних інструкціях до препаратів, де поняття більш вузького значення заміняється на поняття більш широкого значення: *Extrem hohe Dosen von Pankreas-Pulver können zu den Blähungen führen* (MF, URL) – *Застосування дуже високих доз ферментів підшлункової залози може супроводжуватися здуттям живота* (МФ, URL).

Ще одним прикладом використання трансформації генералізація є: *Mezum F soll kurz vor dem Schlafgehen nicht eingenommen werden* (MF, URL) – *Мезим форте 10000 не слід приймати безпосередньо перед сном* (МФ, URL).

Також зустрічаються випадки використання трансформації конкретизація: *...respiratorische oder kutane Manifestationen* (MF, URL) – *‘...респіраторних або шкірних симптомів...’* (МФ, URL), де фахівці використали поняття більш широкого значення, натомість українськомовні перекладачі вдалися до поняття з вузьким, більш конкретним значенням.

За допомогою трансформації конкретизація був також перекладений наступний приклад: *Da keine Informationen zur wiederholten Anwendung vorliegen, sollte die Injektion von Gadovist nicht wiederholt werden* (G, URL) – *З огляду на недостатність інформації про багаторазове введення препарату інтервал...* (Г, URL). Лексична одиниця *wiederholt*, що в перекладі означає ‘повторний’ була конкретизована, тобто підібрана більш ближча до змісту лексична одиниця, а саме ‘багаторазовий’.

Наступним приклад, який відноситься до лексичної заміни конкретизації є: *...bekanntem Asthma bronchiale* (G, URL) – *‘Бронхіальна астма в анамнезі’* (Г, URL) та *...allergischer Prädisposition* (G, URL) – *Алергійні реакції в анамнезі* (Г, URL).

Переклад наступної лексичної єдності: *...bei diesen Patienten nur nach sorgfältiger Abwägung in einer Dosis von höchstens...* (G, URL) – *...застосовують таким пацієнтам лише після ретельної оцінки доцільності та в дозі...* (Г, URL)

обумовлений особливостями української мови, адже поняття важення або зважування, пряме значення якого використано в німецькомовному варіанті не використовуються в даному контексті та є недоцільним перекладом.

До лексичних заміни можна також віднести назви структурних блоків медичних препаратів Mezym F та Gadovist, адже змінюється не тільки лексичне оформлення деяких слів, а повністю всієї назви. Це обумовлено тим, що німецькомовні інструкції до медичних препаратів мають свої правила оформлення структурних блоків, які прийняті в їхній країні. Така ж сама ситуація відбувається й серед українськомовних інструкцій, де назви структурних блоків залишаються майже незмінними незалежно від країни походження препаратів. Даний приклад унаочнює це явище: *Was ist Gadovist und wofür wird es angewendet?* (G, URL) – ‘Показання’ (Г, URL), *Gadovist darf NICHT angewendet werden, wenn Sie* (G, URL) – ‘Протипоказання’ (Г, URL), *Wie ist Mezym F einzunehmen* (MF, URL) – ‘Спосіб застосування та дози’ (МФ, URL), *Wenn Sie eine größere Menge Mezym F eingenommen haben, als Sie sollten* (MF, URL) – ‘Передозування’ (МФ, URL), *Welche Nebenwirkungen sind möglich?* (MF, URL) – ‘Побічні дії’ (МФ, URL), та *Wie ist Mezym F aufzubewahren?* (MF, URL) – ‘Термін придатності та умови зберігання’ (МФ, URL).

Трансформація **додавання** як окремий вид за І. С. Алексеевою представляє собою розширення вихідного тексту, що пов'язано з необхідністю повноти передачі його змісту або відмінностями в граматичному складі. Таким чином, можна розділити додавання на лексичні (додавання слів з власним референційним значенням) і граматичні (додавання формальних граматичних компонентів - артикля, прийменника, допоміжного дієслова і т.д.) [2: 170].

При перекладі лексичних одиниць саме трансформація додавання відіграє одну з найважливіших ролей, адже коли термін мови оригіналу не має точного відповідника в мові перекладу деякі поняття стають зрозумілими лише за умови якісного додавання до них різних лексичних та структурних компонентів, які роблять переклад адекватним та прийнятним для розуміння.

Як було зазначено вище, терміни латинського та грецького походження відтворюються в мові перекладу завдяки поєднанню транслітерації та транскрипції. Проте в проаналізованих інструкціях препаратів Mezym F та Gadovist були встановлені випадки трансформації додавання до термінів.

Прикладами даного явища є: *Lipaseaktivität*, *Amylaseaktivität* та *Proteasenaktivität* (MF, URL). Дані приклади перекладені за допомогою транслітерації та трансформації, проте із додаванням лексичної одиниці ‘мінімальна’, яка частково змінює зміст термінів: ‘мінімальна ліполітична активність’, ‘мінімальна амілолітична активність’, та ‘мінімальна протеолітична активність’ (МФ, URL).

Наступним прикладом є переклад речовини *Titandioxid* (MF, URL), в ході якого була додана інформація на позначення даної речовини як харчової добавки: ‘*Титану діоксид E171*’ (МФ, URL), яка може стати у нагоді пацієнту при виборі інших продуктів харчування з або без цієї добавки.

Трансформація додавання була також використана при наступному перекладі, де вона послужила уточненням речовини: *Salzsäure 1N* (MF, URL) – ‘*кислота хлористоводнева розведена*’ (МФ, URL).

Даної трансформації зазнав і наступний приклад: *Gadovist kann außerdem dem Arzt dabei helfen herauszufinden, von welcher Art (gutartig oder bösartig) bekannte oder verdächtige Auffälligkeiten in der Leber oder den Nieren sind* (G, URL) – *Покращення контрастності зображення під час МРТ печінки або нирок у пацієнтів з підозрюваними або підтвердженими вогнищевими ушкодженнями з метою їх класифікації як доброякісних або злоякісних* (Г, URL).

Трансформація додавання послужила також і в наступному прикладі засобом уточнення інформації, що на нашу думку є важливим, адже максимальна конкретизація інформації саме інструкцій до медичних препаратів може запобігти не розумінню правил застосування препарату та поганим наслідкам: *Gadovist wird bei Erwachsenen und Kindern jeden Alters (inklusive reifer Neugeborener) angewendet* (G, URL) – *Гадовіст 1,0 показаний дорослим, підліткам та дітям всіх вікових груп (в тому числі доношеним новонародженим)*

(Г, URL). Таким чином в німецькомовній інструкції була зазначена інформація лише про дорослих та дітей, а в українськомовному перекладі фахівці додали ще й інформацію про підлітків.

При перекладі наступного прикладу була також використана трансформація додавання для повноцінної передачі інформації: *Zulassungsnummer* (MF, URL) – ‘Реєстраційний номер лікарського засобу’ (MF, URL).

Аналізуючи наступний приклад: *ein Sprühstoß* (G, URL) – ‘одноразове натискання на розпилювач’ (Г, URL) слід зазначити, що додане слово відіграє важливу роль, адже переклад натискання на розпилювач не дає інформацію про кількість натискань, тому споживач може вжити недостатню або понаднормову дозу, що спричинить негативні наслідки. Тому дана інформація конкретизувала кількість натискань.

Переклад наступного прикладу за допомогою трансформації додавання обумовлений, на нашу думку, перевагами вживати конкретні поняття загально-вживаної лексики. Таким чином в прикладі: *Während der Anwendung von Gadovist sollen Sie möglichst keinen Alkohol trinken* (G, URL) – *Під час вживання препарату не слід, по можливості, вживати алкогольні напої* (Г, URL) відбуло уточнення за допомогою поняття напої, адже для українськомовного середовища більш характерним є використання словосполучення алкогольні напої, а не алкоголь. Серед німецькомовного середовища використовується два поняття, проте слово алкоголь зустрічається набагато частіше.

Наступним прикладом для аналізу є словосполучення: *Darstellung von einem Bildfeld* (G, URL) – *Формування зображення для одного поля зору* (Г, URL), де фахівці додали лексичну одиницю, яка послужила способом конкретизації.

За допомогою трансформації додавання своєї логічної цілісності набув переклад: *...vorherigen Reaktionen auf Kontrastmittel* (G, URL) – ‘Реакція на попередні введення контрастних засобів’ (Г, URL). Адже фахівці могли перекласти також попередні введення контрастних засобів без будь-яких уточнень.

В наступному прикладі трансформація додавання, на нашу думку, є цілком необхідною: *Meldungen von Nebenwirkungen* (G, URL) – ‘Повідомлення про підозрювані побічні реакції’ (Г, URL), тому що без доданої лексичної одиниці зміниться контекст повідомлення, який хоче донести виробник препарату. Дана лексична одиниця зазначає, що певні побічні ефекти є лише ймовірними серед інших.

Певні вікові відомості були також зазначені за допомогою трансформації додавання: ...*Neugeborene und Säuglinge* (G, URL) – ‘Новонароджені (віком до 4 тижнів) та немовлята (до 1 року)’ (Г, URL). Подана інформація є достатньо важливою, тому що не дивлячись на те, що існують загальноприйняті вікові характеристики для кожного періоду, не всі споживачі керуються саме загальноприйнятою даними надаючи перевагу власному розмежування даних категорій. Тому кількість препарату може бути недостатньою або понаднормовою.

Для коректного перекладу поняття *Fertigspritze* (G, URL) – ‘Готовий одноразовий шприц’ (Г, URL) фахівці додали лексичну одиницю, яка підкреслює допустиму кількість використання шприцу, що для багатьох німецькомовних та українськомовних лікарів є зрозумілими навіть без уточнення. Проте для запобігання можливих негативних наслідків, фахівці все ж конкретизували дану інформацію.

На думку І. С. Алексєєвої трансформація **опущення** виконує протилежну функцію трансформації додавання. Таким чином при перекладі відбувається звуження інформації вихідного тексту, що може бути пов’язно з особливостями мови перекладу.

Прикладом такої трансформації слугують терміни латинського походження, які в ході перекладу втратили певну інформацію: *Crospovidan Typ A* (MF, URL) – ‘кросповідон’ (МФ, URL) відтворений без уточнення речовини, а речовина *Simeticon-Emulsion 30%* (MF, URL) перекладена як ‘симетикон’ (МФ, URL), а не емульсія симетикону 30%, яка частіше зустрічається в інших інструкціях. Дане явище зазнала також речовина *Macrogol 6000* (MF, URL) –

'полиетиленгликоль' (МФ, URL) втративши при перекладі значення молекулярної маси речовини. Використання названої трансформації спостерігається й при перекладі терміну *Polysorbat 80* (МФ, URL) як 'полісорбат' (МФ, URL) без числа, що є грубою помилкою, адже число полісорбата пов'язано з типом жирних кислот даної речовини, у даному випадку оливковим маслом. Таким чином, український переклад не дає точну інформацію про речовину, що може мати згубні наслідки для споживача.

Використання трансформації опущення відбулось і в наступному прикладі: *...wenn Sie allergisch gegen Pankreas-Pulver, Schweinefleisch, Azorubin oder einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels sind* (МФ, URL) – Підвищена чутливість до панкреатину свинячого походження, азорубінового лаку або до інших допоміжних речовин (МФ, URL), де фахівці прибрати уточнюючу інформацію, яка вказувала на розділ, де знаходиться перераховані допоміжні речовини.

Як було зазначено в другому розділі даної роботи, німецький виробник завжди застерігає своїх споживачів перед використанням будь-якого препарату звернутися до лікаря або аптекаря, тому перед найважливішими структурними блоками інструкції зазначають цю інформацію. Так як український виробник не застерігає своїх споживачів в письмовій формі, дана інформація була опущена: *...ihr behandelnder Arzt hält die Einnahme für unbedingt erforderlich* (МФ, URL) – '...коли його застосування є абсолютно необхідним' (МФ, URL).

Переклад лексичної єдності *Eine Erhöhung der Dosis sollte nur unter ärztlicher Kontrolle erfolgen und an der Verbesserung der Krankheitszeichen (z.B. Fettstühle, Bauchschmerzen) ausgerichtet sein* (МФ, URL) – Зазвичай рекомендованою дозою є доза ліпази ... на прийом їжі, але вона може бути підвищена (МФ, URL) також зазнав трансформації опущення, де випущена важлива інформація, що стосується підвищення дози лише за дозволом лікаря.

В структурному блоці спосіб застосування та доза, речення *Nehmen Sie das Arzneimittel unzerkaut mit reichlichen Flüssigkeit ein, vorzugsweise zur Mitte der Mahlzeit* (МФ, URL) – Таблетки мезим форте слід ковтати цілими, запиваючи

великою кількістю рідини, під час вживання їжі (МФ, URL) було відтворено за допомогою трансформації опущення, де випущена була інформація прийняття ліків в середині прийому їжі, що є грубою помилкою з боку фахівців.

Прикладом трансформації опущення слугує також речення *Die Resorption von Folsäure (Aufnahme von Folsäure in das Blut)* (МФ, URL) – ‘всмоктування фолієвої кислоти’ (МФ, URL), де уточнювальна інформація при перекладі була опущена.

За допомогою даної трансформації фахівці переклали лексичну єдність *Sie dürfen das Arzneimittel nach dem auf der Faltschachtel und der Durchdrückpackung nach „verwendbar bis“ angegebenen Verfalldatum nicht mehr verwenden* (МФ, URL) – *Не застосовувати препарат після закінчення терміну придатності, зазначеного на упаковці* (МФ, URL), де уточнювальна інформація ‘придатний до’ не відображена в перекладі. Крім того, не відтворене в перекладі поняття *Durchdrückpackung*, що означає пластину таблеток, де також зазначається строк дії препарату. Замість цього фахівці переклали лише поняття ‘упаковка’.

Наступний приклад, де використана трансформація опущення є *die Dauer der Haltbarkeit beträgt* (МФ, URL) – ‘Термін дії препарату’ (МФ, URL), де при перекладі було випущено дієслово ‘становить’. Проте на нашу думку, дана використання даної трансформації не є обов’язковим, адже відсутність дієслова обумовлена особливостями структури українськомовних інструкцій до препаратів, де після назви ‘термін дії препарату’ одразу він й позначається. Відсутність даної інформації не несе ніякої загрози життю споживача, тому є прийнятним.

На противагу попередньому прикладу, де застосування трансформації було не обов’язковим, для лексичної єдності *Wird es nicht sofort verwendet, ist der Anwender für die Dosis und Bedingungen der Aufbewahrung vor der Anwendung verantwortlich* (Г, URL) – *Якщо він не був використаний одразу, відповідальність несе користувач* (Г, URL) воно є важливим, адже уточнювальна інформація про відповідальність споживача за термін та умови зберігання перед вживанням

може нашкодити користувача замислитися про правильність зберігання препарату та ще раз перевірити строк його дії.

Останній приклад, де використана трансформація опущення являється речення: *Die chemische, physikalische und mikrobiologische Stabilität während der Anwendung konnte für einen Zeitraum von 24 Stunden nachgewiesen werden* (G, URL) – *Препарат залишається стабільним протягом принаймні 24 годин* (Г, URL). В даному випадку опущена уточнювальна інформація про властивості препарату, а саме про хімічну, фізичну та мікробіологічну. Опущення зазначеної трансформації не несе загрозу споживачу, однак не виключенням є випадки продовження використання препарату після закінчення строку його дії. Тому саме така інформація нагадає про важливість дотримання всіх термінів аби не зашкодити здоров'ю.

Наступним видом трансформації є **антонімічний переклад**, який за І. С. Алексєвою полягає в перетворенні негативної конструкції на стверджувальну, та навпаки [2: 171]. Дана трансформація не є характерним та активним явищем в інструкціях до медичних препаратів, проте використання антонімічного перекладу все ж таки трапляється. Прикладом його використання є лексична єдність *Es ist nicht notwendig, die Dosis anzupassen, wenn Sie 65 Jahre oder älter sind* (MF, URL) – *При застосуванні пацієнтами літнього віку віком від 65 років необхідна особлива обережність* (МФ, URL). Таким чином в німецькомовному варіанті зазначено, що не є обов'язковим дотримуватися дози, якщо ви у віці 65 років або старше, проте фахівці переклали на українську мову зовсім в протилежному значенні. Аналізуючи даний приклад слід сказати, що даний переклад не допустимий, адже включає в себе не достовірну інформацію, яка може зашкодити споживачу та привести до негативних наслідків.

Ще одним прикладом антонімічного перекладу є речення *Neugeborene und Säuglinge sollten nur eine Dosis von Gadovist während eines Scans erhalten* (G, URL) – *Новонародженим та немовлятам не застосовують більше однієї дози під час сканування* (Г, URL), де перекладачі використали протилежне значення дієслова за допомогою частки 'не' тим самим змінивши значення лексичної єдності, адже

в німецькомовному варіанті не було зазначено про використання препарату ‘більше однієї дози’.

Таким чином в даному пункті були проаналізовані переклади лексико-граматичних особливостей німецькомовних інструкцій, які були виконані за допомогою трансформацій, запропонованих І. С. Алексєєвою.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі були визначені способи перекладу інструкцій до медичних препаратів Mezum F та Gadovist, серед яких були виокремлені еквівалентний переклад та трансформаційний спосіб перекладу. До групи еквівалентного перекладу відносяться транскрипція, транслітерація та калькування. Також були розглянуті класифікації перекладацьких трансформацій з точки зору різних вчених та за результатами аналізу 100 прикладів за основу була взята класифікація І. С. Алексєєвої, яка виділяє наступні види трансформацій: - перестановка; - заміна: а) заміна форми слова; б) заміна частини мови; в) заміна члена речення; г) синтаксична заміна та д) лексична заміна, а також трансформація додавання, опущення та антонімічний переклад.

Аналіз трансформацій базувався на прикладах лексико-граматичних особливостей німецькомовних медичних інструкцій до препаратів, зазначених та досліджених в другому розділі.

В ході аналізу медичних інструкцій препаратів Mezum F та Мезим Форте було виявлено, що за допомогою еквівалентного перекладу в даному типі текстів відтворюються терміни латинського та грецького походження, тому їх частотність варіюється від кількості основних та допоміжних речовин препаратів.

Було також визначено, що серед трансформацій в зазначених інструкціях найчастіше використовуються трансформації заміни частин мови речення та додавання, адже більша частина німецькомовної інструкції написана в пасивному стані, який українською мовою відображається в активному стані, а також через нестачу повноцінних лексичних відповідностей постає потреба у використанні трансформації додавання. Також було встановлено, що синтаксичні заміни та антонімічний переклад не є характерними для даного типу тексту.

ВИСНОВКИ

У даній роботі були дослідженні лексико-граматичні особливості німецькомовних медичних інструкцій по застосуванню лікарських препаратів Mezym F та Gadovist.

Кожна інструкція до медичного препарату має структуру, затверджену законодавством держави, в якій вона випускається. Відповідно до українського законодавства інформація про медичний препарат, його властивості, безпечне та ефективне використання надається в трьох видах залежно від призначення і способу застосування лікарського засобу: інструкції про медичне застосування лікарського засобу, тобто інформації для лікаря, листок-вкладиш, що призначений для пацієнта та інформації, що наноситься на упаковку (етикетку) препарату. Однак на практиці створюється лише одна загальна інструкція (листок-вкладиш), вміст якої передбачає інформацію як для фахівця з медицини, так і для споживача.

У процесі дослідження було встановлено, що медична інструкція як окремий тип тексту науково-технічного стилю виконує чотири найважливіших функції: дескриптивну, прескриптивну, інформативну та регулятивну. Медичний переклад належить до одного з найскладніших видів перекладу, тому що він включає в собі велику кількість різних видів перекладів, кожен з яких має свої особливості.

Спеціальна термінологія є одним із факторів підвищеної складності перекладів, адже їх кількість є досить високою. Крім цього медична термінологія являє собою один з найбільш специфічних пластів лексики мови, який в силу своїх особливостей структурного, семантичного, словотвірного і стилістичного характеру значно відрізняється від загальноживаної лексики, що призводить до того, що термінологія займає відносно ізольоване, особливе місце в лексичній системі мови. Тому для перекладача терміни можуть виявляти певні труднощі при перекладі з тієї причини, що медична термінологія постійно піддається якісним і кількісним змінам. Багато термінів застарівають, виходять з ужитку,

з'являються нові, що позначають нові поняття або більш лаконічно передають зміст старих. Таким чином перекладаючи терміни фахівець є безпосередньо відповідальним за життя і здоров'я людини.

У процесі аналізу другого розділу було виявлено, що найпершою характерною ознакою всіх медичних інструкцій є наявність наступних структурних блоків: «Лікарська форма», «Склад лікарського засобу», «Показання для застосування», «Протипоказання», «Застосування у період вагітності або годування груддю», «Спосіб застосування та дози», «Передозування», «Взаємодія з іншими лікарськими засобами» та «Термін придатності та умови зберігання». Серед особливостей німецькомовних медичних інструкцій до препаратів Mezum F та Gadovist були зафіксовані такі характеристики як вживання складносурядних і складнопідрядних речень, пасивного стану, ступенів порівняння прикметників, дієслів з модальними значеннями, а також модальних конструкцій *haben + zu Infinitiv / sein + zu Infinitiv*. Слід зазначити також, що серед особливостей виділяються також екстралінгвістичні фактори, які в свою чергу формують лінгвістичні особливості кожної мови і впливають на процес перекладу.

У третьому розділі було проаналізовано відтворення лексико-граматичних характеристик 100 прикладів німецькомовних медичних інструкцій до препаратів Mezum F та Gadovist при перекладі. Лікарські препарати були обрані зі складеного в ході підготовки до даної роботи корпусу з 39 українськомовних і понад 50 німецькомовних текстів як найбільш репрезентативні і контрастні приклади даного типу тексту. Було встановлено, що серед еквівалентного перекладу та трансформаційного способу перекладу саме останній переважає. Використання перекладацьких трансформацій в зазначених медичних текстах обумовлено низці чинників, як відсутністю еквівалентної синтаксичної структури та лексичного відповідника в мові перекладу, некоректність буквального перекладу і, як наслідок, неповнота адекватності сприйняття тексту перекладу.

Проаналізувавши лексико-граматичні характеристики медичних інструкцій до препаратів Mezum F та Gadovist було виявлено 100 прикладів різних способів перекладу, з яких:

- 1) транскрипція та транслітерація – 11%;
- 2) перестановка – 7%;
- 3) заміна форми слова – 6%;
- 4) заміна частини мови – 18%;
- 5) заміна членів речення – 10%;
- 6) синтаксичні заміни – 1%;
- 7) лексичні заміни – 15%;
- 8) додавання – 17%;
- 9) опущення – 13%;
- 10) антонімічний переклад – 2%. (Див. Додаток Б)

Аналіз дібраного матеріалу показав, що фахівець з медичного перекладу має в першу чергу правильно підібрати спосіб перекладу аби текст перекладу повністю відповідав змісту оригіналу та водночас структурним особливостям українських медичних інструкцій, затверджених законодавством України.

Отримані в процесі даної роботи результати можуть служити основою для подальшого дослідження лексико-граматичних особливостей німецькомовних медичних інструкцій по застосуванню препаратів та їх зіставлення з українськомовними інструкціями. Серед способів відтворення специфічних характеристик даного типу тексту еквівалентний переклад залишається провідним способом перекладу термінів латинського та грецького походження, а трансформаційний метод перекладу є основним засобом досягнення адекватності основаого змісту тексту, який найбільш наближений до тексту оригіналу. З цієї причини в даний час даний метод широко застосовується у всіх сферах перекладу.

На практиці результати даного дослідження можуть бути використані при виникненні труднощів в процесі перекладу інструкцій до медичних препаратів, у викладанні теорії і практики перекладу медичних текстів, в підготовці

перекладачів наукової медичної літератури, а також в розробці нових курсів навчання наукового медичного перекладу.

Таким чином, робота може мати практичну значимість для перекладознавства та лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Профессиональное обучение переводчика: Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. Санкт Петербург: Союз, 2001. 288 с.
2. Алексеева И.С. Введение в переводоведение: Учебное пособие для студентов филологических и лингвистических факультетов вузов. Академия, 2011. 368 с.
3. Алимов В.В. Специальный перевод. Практический курс перевода: Учебное пособие. Либроком, 2012. 208 с.
4. Алимов В.В. Теория перевода: перевод в сфере профессиональной коммуникации: Учебное пособие. Либроком, 2009. 160 с.
5. Антонова Н. Ю. Коммуникативная точность специального текста (на материале инструкций по применению лекарственных препаратов). Дис. Волгоград, 2011. Автореферат. 26 с.
6. Бархударов Л.С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Изд. 4-е. Москва: ЛКИ, 2013. 240 с.
7. Белих О. М. Особливості перекладу німецьких науково-технічних текстів. Кіровоград: КДПУ, 2009. № 81 (4). С. 138–141.
8. Брандес М.П. Стил и перевод :На материале немецкого языка. Изд. 2-е. Москва: ЛИБРОКОМ, 2009. 128 с.
9. Бреус Е. В. Основы теории и практики перевода. Москва: Гнозис, 2000. 207 с.
10. Васина М. В. Акцентное оформление терминологических словосочетаний в английском медицинском дискурсе. Москва: Перемена, 2004. 15 с.
11. Виноградов В. С. Введение в переводоведение: Общие и лексические вопросы. Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
12. Вискушенко С. А. Термінологічна насиченість текстів англійської фахової мови. Чернівці: Родовід, 2014. 140 с.

13. Гарбовский Н. К. Теория перевода: Москва: 2004. 544 с.
14. Глушко М. М. Функциональный стиль общественного языка и методы его исследования. Москва: 1974. 140 с.
15. Гнатишена І. М. Сучасна німецька медична термінологія: аспекти етимології, структури, інтернаціоналізації. Дніпро, 1996. 21 с.
16. Гнатишена І. М. Сучасна німецька медична термінологія: аспекти етимології, структури, інтернаціоналізації. Дис. Дніпро, 1996. Автореферат. 11-21 с.
17. Гуменюк, З. В., Дабагян, І. М. Особенности перевода медицинских текстов. 2012. URL: <https://www.alba-translating.ru/ru/ru/articles/2012/gumenyuk-dabagyan.html>.
18. Д'яков А. С. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: "КМ Academia", 2000. 213 с.
19. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977. 246 с.
20. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення. 2000. 9-16, 98-112 с.
21. Житін Я. Погляд на термін крізь призму структурно-семантичного та функціонального підходів. Львів: «Львівська політехніка», 2009. № 648. 9-15 с.
22. Закон України «Про лікарські засоби». Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>.
23. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2006. 240 с.
24. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (нім. мова). Вінниця: Нова книга, 2014. 592 с.
25. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. Москва: Просвещение, 1983.
26. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва: ЭТС, 2002. 424 с.
27. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. Київ: Юніверс, 2002. 280 с.

28. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця: Нова книга, 2008. 512 с.
29. Котюрова М. П. Стилистика научной речи. Москва: «Академия», 2012. 240 с.
30. Крушельницкая К. Г. Советы переводчику: Москва, 2002.
31. Кушнерук С. П. Документная лингвистика. Москва: Наука, 2011. 130 с.
32. Латышев Л. К. Технология перевода. Москва: «Академия», 2008. 320 с.
33. Латышев Л. К. Курс перевода: эквивалентность перевода и способы её достижения. Москва, 1981. 41 с.
34. Левицкая Т. Р., Фитерман А. М. Пособие по переводу с английского языка на русский. Москва: Высшая школа, 1973. 135 с.
35. Лещенко Н. О. Комунікативно-прагматична організація інтернетінструкцій із уживання медичних засобів (комнікативні стратегії і тактики) Львів, 2011. 230 – 241 с .
36. Лилова А. Введение в общую теорию перевода. Москва: Высш. шк., 1985. 256 с.
37. Макеев К. Некоторые аспекты перевода немецкого профессионального языка фармацевтики на украинский язык. Социокультурные проблемы перевода. Воронеж, 2006. № 3. С. 273 – 279.
38. Макеев К. Деякі особливості перекладу німецької фахової мови фармацевтики. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Київ, 2006. 198 с.
39. Макеев К. Фахова мова і фаховий текст в аспекті перекладу. Мовні і концептуальні картини світу. 2007. № 23. С. 163 – 167.
40. Нелюбин Л. Л. Толковый переводческий словарь/ Л.Л. Нелюбин. – 6-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 320 с.
41. Нечаева Н. А. Система единиц специальной номинации в научном тексте (на примере французских экономических текстов). Дис. Москва, 2010. Автореферат. 35 с.

42. Перепечкина, С. Е., Акулова, Е. В. (2011). Сокращения в немецкой медицинской литературе, особенности их написания и произношения. 2011. № 63. С. 37–43.
43. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. Москва: АН СССР, Ин-т языкознания, 1959. 140 с.
44. Солнцев, Е. М. Общие и частные проблемы перевода медицинских текстов. 2010. №9. С. 131 – 141.
45. Тюленев С. В. Теория перевода: Учебное пособие для вузов по гуманитарным специальностям. Гардарики, 2004. 336 с.
46. Фрейдман Д. Г. Учебное пособие по переводу немецкой медицинской литературы. Казань, 1987. 144 с.
47. Цуциева М.Г. Лексические трудности перевода военно-медицинских текстов (немецкий язык) Санкт Петербург: РГПУ им. А.И. Герцена, 2008. 28 с.
48. AMG-Novelle. URL: <http://www.amgnovelle.bayern.de/>.
49. Becher, Ilse; Lindner Albert; Schulze Peter. Lateinisch-griechischer Wortschatz in der Medizin. Berlin: Volk und Gesundheit, 1986. S. 288.
50. Berg-Schmitt, Jutta. Wissenstransfer Arzneimittel. Untersuchungen zu Packungsbeilagen. Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde eingereicht beim Fachbereich II der Universität Trier, 2003.
51. Blasius, Helga; Müller-Römer Dietrich; Fischer Jürgen. Arzneimittel und Recht in Deutschland. Stuttgart: Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 1998.
52. Bultmann, Martin. Terminologie für Pharmazeuten. Eppelheim: JMB-Verlag, 2003.
53. Directive 2001/83/EC of the European Parliament and of the Council. URL: https://ec.europa.eu/health/home_en
54. Directive 2014/27/EC. URL: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52006PC0692>.
55. Dr. Anke Häber, Medizinische Terminologie. Das Institut für medizinische Informatik, Statistik und Epidemiologie, 2016.

- 56.Dressler, Stephan; Schaeder, Burkard. Beiträge zur Fachlexikographie. Tübingen: Niemeyer, 1994.
- 57.Engel U. Syntax der deutschen Gegenwartssprache. Berlin: Erich Schmidt, 1994.
- 58.Ermert K. Briefsorten. Untersuchungen zu Theorie und Empirie der Textklassifikation. Tübingen: Walter de Gruyter GmbH & Co.KG, 1979.
- 59.Fuchs M. Gestaltung von Packungsbeilagen für Arzneimittel. Aulendorf: Editio Cantor Verlag, 2003.
- 60.Gläser, Rosemarie: Fachtextsorten im Englischen. Tübingen: Narr, 1979.
- 61.Goldhahn J. Kleines medizinisches Wörterbuch. Leipzig, 1967. S.135.
- 62.Haug O. Prüfung der Verständlichkeit und Lesbarkeit von Arzneimittelinformationen anhand aktuell am Markt befindlicher Packungsbeilagen. Eine Kooperations-Studie der H&H Communication Lab GmbH und LangCor Service GmbH, 2010.
- 63.Holubar, Schmidt. Medizinische Terminologie und Sprache. Wien: Facultas Universitätsverlag, 1997.
- 64.Mähönen, Arja. Die passivischen Ausdrücke der medizinischen Fachsprache. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus, 1998.
- 65.Murken, Axel Hinrich. Lehrbuch der Medizinischen Terminologie. Grundlagen der ärztlichen Fachsprache. Stuttgart:Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2005.
- 66.Nord, Christiane. Funktionsgerechtigkeit und Loyalität. Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens. Berlin: Frank & Timme, 2011.
- 67.Nord, Christiane. Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse, 4. überarbeitete Auflage. Tübingen: Julius Groos Verlag Brigitte Narr, 2009.
- 68.Roelcke T. Fachsprachen. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH, 2005. S. 250.
- 69.Sandig B. Zur Differenzierung gebrauchssprachlicher Textsorten im Deutschen. Frankfurt am Main, 1972. S. 114.

- 70.Schuldt, Janina. Den Patienten informieren. Beipackzettel von Medikamenten. Tübingen: Narr, 1992.
- 71.Skript für das Praktikum der Medizinischen Terminologie. Berlin: vom Institut für Geschichte der Medizin im Charité Centrum für Human- und Gesundheitswissenschaften der Charité, 2008. S. 276.
- 72.Spranger U. Abkürzungen in der Medizin und ihren Randgebieten. Berlin, 1980.
- 73.Steger, H., Deutrich, H., Schank, G. and Schütz. Redekonstellation, Redekonstellationstyp, Textexemplar, Textsorte im Rahmen eines Sprachverhaltensmodells, Begründung einer Forschungshypothese, Gesprochene Sprache, 1974. S. 97.
- 74.Weinrich H. Sprache in Texten. Stuttgart: Klett, 1976.
- 75.Weinrich H. Thesen zur Textsorten-Linguistik. Textsorten. Differenzierungskriterien aus linguistischer Sicht. Frankfurt am Main: Athenäum-Verlag, 1972. S. 169.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(СЛТ) – Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. 576 с.

(НРМС) – Болотина А. Н., Озерский К. С. Немецко-русский медицинский словарь. Москва, 1970.

(СЛТН) – Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Назрань: «Пилигрим», 2010. 486 с.

(ТПС) – Нелюбин Л. Л. Толковый переводческий словарь. Москва: Наука, 2009. 320 с.

(ОСУМТ) – Орфографічний словник українських медичних термінів. Львів, 1993. 472 с.

(ССЛТ) – Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Москва: «Просвещение», 1976. 543 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(Г) – «Гадовіст» Інструкція до медичного препарату. URL: [http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[4917\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[4917])

(G) – «Gadovist» Gebrauchsinformation, Bayer Austria GmbH. URL: <https://www.bayer.at/static/documents/produkte/gi/Gadovist-Injektionsloesung.pdf>

(МФ) – «Мезим форте 10000» Інструкція до медичного препарату. URL: [http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[6848\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[6848])

(MF) – «Mezym F» Gebrauchsinformation, Berlin-Chemie Menarini

(Н) – «Некст» ВАТ Фармстандарт, Росія. URL: https://www.rlsnet.ru/tn_index_id_49895.htm

(НЕФ) – «Нурофен Експрес Форте» Патеон Солфтджеле Б.В, Німеччина. URL: [http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[11393\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[11393])

(НП) – «Но-шпа» Хіноін Завод фармацевтичних і хімічних продуктів, ЗАТ Угорщина. URL: [http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[24924\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[24924])

(П) – «Пенталгін» ВАТ Фармстандарт, Росія. URL: [http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[8113\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[8113])

(ПМБ) – «Предуктал МР», Лабораторія Серв'є, Франція. URL: [http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[23001\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[23001])

(С) – «Супрастин» Фармацевтичний завод Егіс, Франція. URL: [http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[8322\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[8322])

(ТФ) – «Терафлю» Фамар Франція, Франція. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=7401>

(Ф) – «Фестал» Санофі Індія Лімітед, Індія. URL:
[http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?\[24563\]](http://likicontrol.com.ua/%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F/?[24563])

ДОДАТКИ

Додаток А. Відтворення лексико-граматичних особливостей медичних інструкцій українською мовою

	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i>Pankreas-Pulver vom Schwein</i> (MF, URL)	<u>Порошок</u> з підшлункових залоз (МФ, URL)
2.	20 <i>magensaftresistente Tabletten</i> (MF, URL)	20 таблеток, <u>кишковорозчинних</u> (МФ, URL)
3.	<i>Injektionslösung</i> (G, URL)	<u>Розчин для ін'єкцій</u> (Г, URL)
4.	<i>Gadovist ist ein Kontrastmittel für die Magnetresonanztomographie und wird angewendet zur Diagnostik des Gehirns, der Wirbelsäule und der Gefäße</i> (G, URL)	<u>Покращання</u> контрастності зображення під час магнітно-резонансної томографії (МРТ) головного та спинного мозку (Г, URL)
5.	<i>Lipaseaktivität</i> (MF, URL)	<u>Мінімальна</u> ліполітична активність (МФ, URL)
6.	<i>Amylaseaktivität</i> (MF, URL)	<u>Мінімальна</u> амілолітична активність (МФ, URL)
7.	<i>Proteasenaktivität</i> (MF, URL)	<u>Мінімальна</u> протеолітична активність (МФ, URL)
8.	<i>Ph.Eur.-Einh/Tablette</i> (MF, URL)	<u>ОД Є. Ф.</u> (МФ, URL)
9.	<i>Hochdisperses Siliciumdioxid</i> (MF, URL)	кремнію діоксид колоїдний безводний (МФ, URL)

10.	<i>Crospovidon Typ A</i> (MF, URL)	Кросповідон (МФ, URL)
11.	<i>Simeticon-Emulsion 30%</i> (MF, URL)	Симетикон (МФ, URL)
12.	<i>Macrogol 6000</i> (MF, URL)	<u>Поліетиленгліколь</u> (МФ, URL)
13.	<i>Polysorbat 80</i> (MF, URL)	Полісорбат (МФ, URL)
14.	<i>Titandioxid</i> (MF, URL)	Титану діоксид <u>E171</u> (МФ, URL)
15.	<i>1 ml Injektionslösung enthält <u>604,72</u> mg Gadobutrol</i> (G, URL)	1 мл розчину містить гадобутролу - <u>604.72 мг</u> (Г, URL)
16.	<i>Calcobutrol-Natrium</i> (G, URL)	кальцію <u>натрію</u> бутрол (Г, URL)
17.	<i>Salzsäure 1N</i> (G, URL)	кислота хлористоводнева <u>розведена</u> (Г, URL)
18.	<i>Es <u>wird</u> zur Behandlung von Verdauungsstörungen <u>verwendet</u>, die durch eine verminderte oder fehlende Funktion der Bauchspeicheldrüse verursacht werden</i> (MF, URL)	<u>Порушення</u> екзокринної підшлункової залози, що супроводжується порушенням травлення (МФ, URL)
19.	<i>Gadovist wird angewendet zur Diagnostik <u>des Gehirns, der Wirbelsäule und der Gefäße</u></i> (G, URL)	Покращення контрастності зображення під час <u>краніальної та спінальної МРТ</u> (Г, URL)
20.	<i>Gadovist kann außerdem dem Arzt dabei helfen herauszufinden, von welcher Art (gutartig oder bösartig) <u>bekannte</u> oder <u>verdächtige Auffälligkeiten</u> in der Leber oder den Nieren sind</i> (G, URL)	Покращення контрастності зображення під час МРТ печінки або нирок у пацієнтів з підозрюваними або <u>підтвердженими</u> вогнищевими ушкодженнями з метою їх

		класифікації як доброякісних або зляжкісних (Г, URL)
21.	<i>Gadovist kann außerdem dem Arzt dabei helfen herauszufinden, von welcher Art (gutartig oder bösartig) bekannte oder verdächtige Auffälligkeiten in der Leber oder den Nieren sind. (G, URL)</i>	Покращення контрастності зображення під час МРТ печінки або нирок у пацієнтів з підозрюваними або підтвердженими <u>вогнищевими</u> ушкодженнями з метою їх класифікації як доброякісних або зляжкісних. (Г, URL)
22.	<i>Gadovist <u>wird</u> bei Erwachsenen und Kindern jeden Alters (inklusive reifer Neugeborener) <u>angewendet</u>. (G, URL)</i>	Гадовіст 1,0 <u>показаний</u> дорослим, підліткам та дітям всіх вікових груп (в тому числі доношеним новонародженим) (Г, URL)
23.	<i>Gadovist wird bei Erwachsenen und Kindern <u>jeden Alters</u> (inklusive reifer Neugeborener) angewendet. (G, URL)</i>	Гадовіст 1,0 показаний дорослим, <u>підліткам</u> та дітям <u>всіх вікових груп</u> (в тому числі доношеним новонародженим) (Г, URL)
24.	<i>wenn Sie allergisch gegen Pankreas-Pulver, Schweinefleisch, Azorubin (E 122) oder <u>einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels sind</u>. (M, URL)</i>	Підвищена чутливість до панкреатину свинячого походження, азорубінового лаку або до <u>інших допоміжних речовин</u> . (МФ, URL)
25.	<i><u>Gadovist darf NICHT angewendet werden, wenn Sie...</u> (G, URL)</i>	<u>Протипоказання</u> (Г, URL)

26.	<i>...<u>allergisch</u> gegen Gadobutrol oder einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels sind. (MF, URL)</i>	<u>Підвищена чутливість</u> до діючої речовини або до будь-якого іншого компонента препарату. (МФ, URL)
27.	<i><u>Entwicklung des Kindes nach der Geburt</u> (G, URL)</i>	<u>Постнатальний розвиток</u> (Г, URL)
28.	<i>...aus <u>tierexperimentellen</u> Studien (MF, URL)</i>	... в <u>експериментах на тваринах</u> (МФ, URL)
29.	<i><u>Ihr behandelnder Arzt hält die Einnahme für unbedingt erforderlich.</u> (MF, URL)</i>	...коли його застосування є абсолютно необхідним. (МФ, URL)
30.	<i><u>In der Abklingphase während des diätischen Aufbaus (Schonkost) ist jedoch gelegentlich die Gabe von Mezymb F weiterhin bestehenden Verdauungsstörungen sinnvoll.</u> (MF, URL)</i>	...але епізодичне застосування можливе у <u>фазі затухаючого загострення</u> при розширенні дієти. (МФ, URL)
31.	<i>...<u>angewendet werden sollte, wenn es unbedingt notwendig ist</u> (M, URL)</i>	... <u>не рекомендується застосовувати</u> (МФ, URL)
32.	<i>2-4 Tabletten Mezymb F pro Mahlzeit (<u>entsprechend 20 000 bis 40 000 Ph.-Eur.-Einheiten Lipase pro Mahlzeit</u>) (M, URL)</i>	<u>Рекомендована доза на прийом їжі: 2-4 таблетки (відповідає 20000-40000 ОД ЄФ ліпази).</u> (МФ, URL)
33.	<i><u>Eine Erhöhung der Dosis sollte nur unter ärztlicher Kontrolle erfolgen und an der Verbesserung der</u></i>	Зазвичай рекомендованою дозою є доза ліпази 20000-40000 ОД ЄФ на

	<i>Krankheitszeichen (z.B. Fettstühle, Bauchschmerzen) ausgerichtet sein.</i> (MF, URL)	прийом їжі, <u>але вона може бути вищою...</u> (МФ, URL)
34.	<i>Eine tägliche Enzymdosis von 15 000 bis 20 000 Einheiten Lipase pro Kilogramm Körpergewicht <u>sollte nicht überschritten werden.</u></i> (MF, URL)	<u>Не слід перевищувати</u> щоденну дозу ферментів, що становить 15000 – 20000 ОД ліпази на кілограм маси тіла. (МФ, URL)
35.	<i><u>Über die Dosierung bei Kindern sollte der Arzt entscheiden.</u></i> (MF, URL)	Лікарський засіб Мезим форте 10000 <u>застосовують для лікування дітей від 3 років.</u> (МФ, URL)
36.	<i>Nehmen Sie das Arzneimittel unzerkaut mit reichlichen Flüssigkeit ein, vorzugsweise <u>zur Mitte der Mahlzeit.</u></i> (MF, URL)	Таблетки Мезим Форте слід ковтати цілими, запиваючи великою кількістю рідини, <u>під час вживання їжі.</u> (МФ, URL)
37.	<i>Gadovist wird <u>in Ihre Vene mit Hilfe einer kleinen Injektionsnadel vom medizinischen Fachpersonal injiziert.</u></i> (G, URL)	повинен застосовувати лише <u>кваліфікований медичний персонал;</u> ...дозу вводять <u>внутрішньовенно</u> у вигляді <u>болусної ін'єкції.</u> (Г, URL)
38.	<i><u>Wenn Sie eine größere Menge Mezylm F eingenommen haben, als Sie sollten</u></i> (MF, URL)	<u>Передозування</u> (Г, URL)
39.	<i>Extrem hohe Dosen von Pankreas-Pulver können...<u>führen</u></i> (MF, URL)	<u>Застосування</u> дуже високих доз ферментів підшлункової залози

		може <u>супроводжуватися</u> (МФ, URL)
40.	<i>Die Resorption von Folsäure (Aufnahme von Folsäure in das Blut)</i> (MF, URL)	всмоктування фолієвої кислоти (МФ, URL)
41.	<i>Die Wirkung der blutzuckersenkenden Wirkstoffe...</i> (MF, URL)	<u>Цукрознижувальна</u> <u>дія</u> пероральних... (МФ, URL)
42.	<i>Die Wirkung der blutzuckersenkenden Wirkstoffe Acarbose und Miglitol kann durch die gleichzeitige Einnahme von Mezum F herabgesetzt werden.</i> (MF, URL)	Цукрознижувальна <u>дія</u> пероральних протидіабетичних препаратів акарбози та міглітолу <u>може зменшуватися</u> при... (МФ, URL)
43.	<i>Sie dürfen das Arzneimittel nach dem auf der Faltschachtel und der Durchdrückpackung <u>nach</u> „verwendbar bis“ angegebenen <u>Verfalldatum</u> nicht mehr verwenden.</i> (MF, URL)	Не застосовувати препарат після закінчення терміну придатності, зазначеного на упаковці. (МФ, URL)
44.	<i>... dem auf der <u>Faltschachtel</u> und der <u>Durchdrückpackung</u>...</i> (MF, URL)	...закінчення терміну придатності, зазначеного на <u>упаковці</u> . (МФ, URL)
45.	<i>...für Kinder <u>unzugänglich</u> auf.</i> (MF, URL)	... <u>недоступному</u> для дітей місці. (МФ, URL)
46.	<i><u>Hauptinkompatibilitäten</u></i> (MF, URL)	<u>Основна несумісність</u> (МФ, URL)

47.	<u>Zulassungsnummer</u> (MF, URL)	Реєстраційний номер лікарського засобу (МФ, URL)
48.	<u>Apothekenpflicht</u> (MF, URL)	препарати безрецептурного відпуску (МФ, URL)
49.	<i>...wird nicht empfohlen für die Anwendung bei Kindern über (unter)...</i> (MF, URL)	...не слід <u>вживати</u> дітям стерше...(молодше...) (МФ, URL)
50.	<u>Die Erfahrung bei Kindern ist begrenzt.</u> (G, URL)	<u>Даних</u> щодо застосування препарату дітьми <u>недостатньо</u> . (Г, URL)
51.	<u>kurz vor dem Schlafengehen</u> (G, URL)	<u>Безпосередньо</u> перед сном (Г, URL)
52.	<u>sollen vermieden werden</u> (G, URL)	<u>Слід уникати</u> (Г, URL)
53.	<u>ein Sprühstoß</u> (G, URL)	<u>Одноразове натискання на розпилювач</u> (Г, URL)
54.	<u>die Blähungen</u> (G, URL)	<u>Здуття живота</u> (Г, URL)
55.	<u>die Verdauungsstörungen</u> (G, URL)	<u>Диспесія</u> (Г, URL)
56.	<u>der Würgereiz</u> (MF, URL)	<u>Позиви до блювання</u> (МФ, URL)
57.	<i>Für dieses Arzneimittel sind keine besonderen Lagerungsbedingungen erforderlich.</i> (MF, URL)	Лікарський засіб <u>не потребує</u> особливих умов зберігання. (МФ, URL)
58.	<i>die Dauer der Haltbarkeit beträgt...</i> (G, URL)	Термін дії препарату...(Г, URL)

59.	<i>Nicht im Kühlschrank aufbewahren oder <u>einfrieren</u>.</i> (MF, URL)	Не зберігати в холодильнику або <u>морозильній камері</u> . (МФ, URL)
60.	<i>Überempfindlichkeit gegen den Wirkstoff oder <u>einen der sonstigen Bestandteile</u></i> (G, URL)	Реакція на діючу речовину або <u>інші складові препарату</u> (Г, URL)
61.	<i><u>strenge Indikationsstellung</u></i> (G, URL)	<u>Суворо за показаннями</u> (Г, URL)
62.	<i>Bei der Anwendung in der Schwangerschaft <u>ist Vorsicht geboten</u>.</i> (MF, URL)	<u>Слід дотримуватися обережності</u> при використанні препарату вагітними. (МФ, URL)
63.	<i><u>Nicht zutreffend</u></i> (G, URL)	<u>Не стосується</u> (Г, URL)
64.	<i><u>...sind keine bekannt</u>.</i> (G, URL)	<u>...такі невідомі</u> . (Г, URL)
65.	<i>Während der Anwendung von Gadovist sollten Sie <u>möglichst keinen Alkohol trinken</u>.</i> (MF, URL)	Під час вживання препарату не слід, <u>по можливості</u> , вживати <u>алкогольні напої</u> . (МФ, URL)
66.	<i>Wechselwirkungsstudien <u>wurden nur bei Erwachsenen durchgeführt</u>.</i> (G, URL)	Дослідження взаємодії <u>проводили</u> лише у дорослих. (Г, URL)
67.	<i><u>...wird wie folgt beeinflusst...</u></i> (MF, URL)	<u>...вплив препарату...</u> (МФ, URL)
68.	<i><u>Auflösen des Überzuges</u></i> (MF, URL)	<u>Розчинення оболонки</u> (МФ, URL)
69.	<i><u>werden die Enzyme freigesetzt</u></i> (MF, URL)	<u>Вивільнення ферментів</u> (МФ, URL)

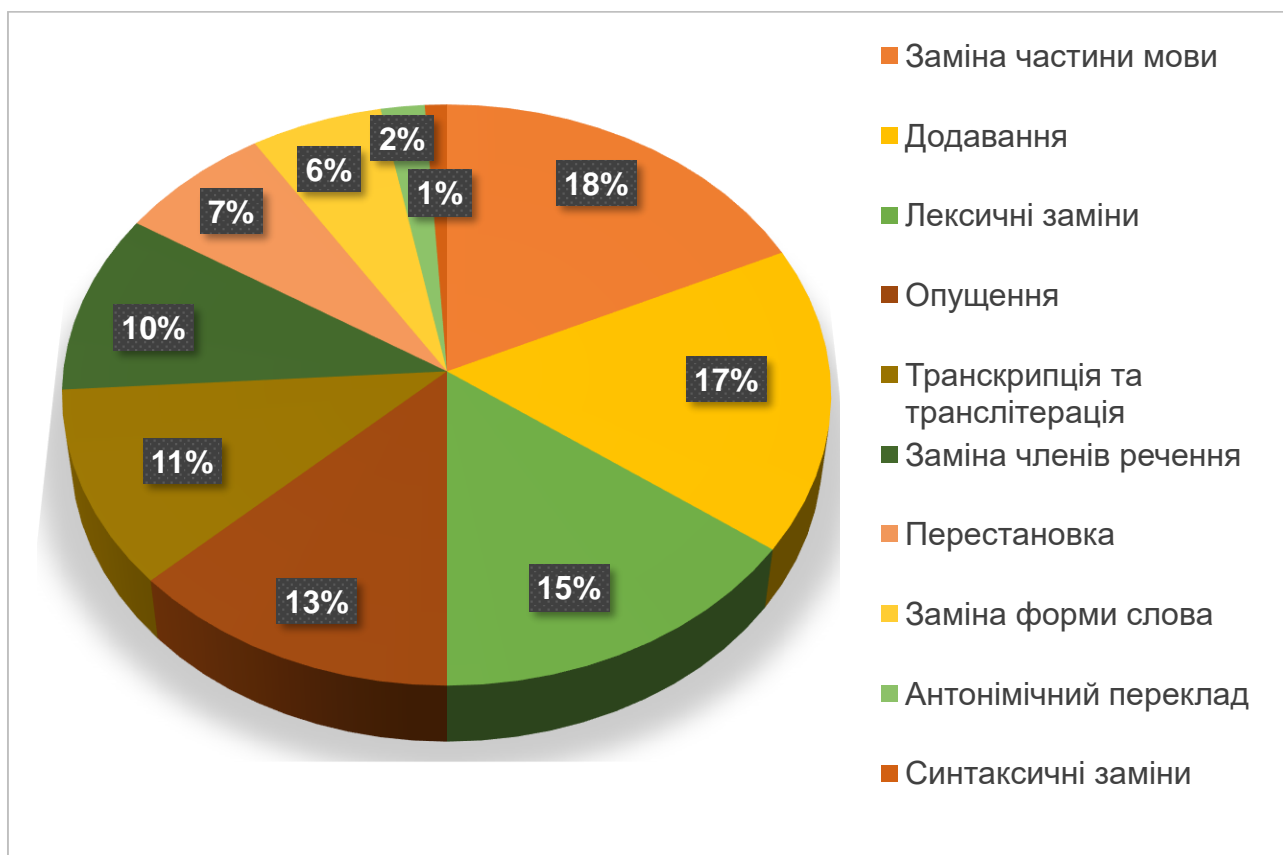
70.	<i>Eingeschränkte Nierenfunktion</i> (G, URL)	Ниркова недостатність (Г, URL)
71.	<i>Darstellung von einem <u>Bildfeld</u></i> (G, URL)	Формування зображення для одного <u>поля зору</u> (Г, URL)
72.	<i>...bei diesen Patienten nur <u>nach sorgfältiger Abwägung in einer Dosis von höchstens...</u></i> (G, URL)	...застосовують таким пацієнтам лише після ретельної оцінки <u>доцільності</u> та в дозі... (Г, URL)
73.	<i>Während eines Scans <u>sollte nicht mehr als eine Dosis angewendet werden.</u></i> (G, URL)	Під час одного сканування не <u>застосовують</u> більше однієї дози. (Г, URL)
74.	<i>Da keine Informationen <u>zur wiederholten Anwendung</u> vorliegen, sollte die Injektion von Gadovist nicht wiederholt werden...</i> (G, URL)	З <u>огляду на</u> недостатність інформації про <u>багаторазове</u> введення препарату інтервал...(Г, URL)
75.	<i>Überempfindlichkeitsreaktionen</i> (MF, URL)	Гіперчутливість (МФ, URL)
76.	<i>...respiratorische oder <u>kutane Manifestationen...</u></i> (MF, URL)	...распіраторних або <u>шкірних</u> симптомів...(МФ, URL)
77.	<i>Das Risiko von Überempfindlichkeitsreaktionen <u>kann höher sein bei...</u></i> (G, URL)	Ризик розвитку реакцій гіперчутливості є вищим <u>при наявності</u> зазначених нижче станів та <u>захворювань...</u> (Г, URL)
78.	<i><u>vorherigen Reaktionen</u> auf Kontrastmittel.</i> (G, URL)	<u>Реакція на попередні</u> введення контрастних засобів. (Г, URL)

79.	<i>bekanntem Asthma bronchiale.</i> (G, URL)	Бронхіальна астма в <u>анамнезі</u> . (Г, URL)
80.	<i>allergischer Prädisposition</i> (G, URL)	Алергійні реакції в <u>анамнезі</u> . (Г, URL)
81.	<i>...Abwägung des Nutzen-Risiko-Verhältnisses.</i> (G, URL)	...після особливо ретельної <u>оцінки ризик/користь</u> . (Г, URL)
82.	<i>Meldungen von Nebenwirkungen</i> (G, URL)	Повідомлення про <u>підозрювані</u> побічні реакції (Г, URL)
83.	<i>Die Resorption von Folsäure (Aufnahme von Folsäure in das Blut)</i> (MF, URL)	Всмоктування фолієвої кислоти (МФ, URL)
84.	<i>Es ist <u>nicht notwendig</u>, die Dosis anzupassen, wenn Sie 65 Jahre oder älter sind.</i> (G, URL)	При застосуванні пацієнтами літнього віку віком від 65 років <u>необхідна</u> особлива <u>обережність</u> . (Г, URL)
85.	<i>Neugeborene, Säuglinge, Kinder und Jugendliche</i> (G, URL)	Новонароджені (<u>віком до 4 тижнів</u>) та немовлята (<u>до 1 року</u>) (Г, URL)
86.	<i>Neugeborene und Säuglinge <u>sollten nur eine Dosis von Gadovist während eines Scans erhalten.</u></i> (G, URL)	Новонародженим та немовлятам <u>не застосовують</u> більше однієї дози під час сканування. (Г, URL)
87.	<i>Nebenwirkungen, die <u>lebensbedrohliche oder tödliche Folgen haben können</u>...</i> (G, URL)	Побічні реакції, що можуть становити загрозу життю або мати <u>летальний наслідок</u> . (Г, URL)

88.	<i>das Herz hört auf zu schlagen (<u>Herz-Kreislauf-Stillstand</u>) (G, URL)</i>	Зупинка серця (Г, URL)
89.	<i><u>Krankheitsgefühl</u> (MF, URL)</i>	<u>Відчуття холоду</u> (МФ, URL)
90.	<i>Extrem hohe Dosen von Pankreas-Pulver können...<u>führen</u> (MF, URL)</i>	<u>Застосування</u> дуже високих доз ферментів підшлункової залози може <u>супроводжуватися</u> (МФ, URL)
91.	<i>Nehmen Sie das Arzneimittel unzerkaut mit reichlichen Flüssigkeit ein, vorzugsweise <u>zur Mitte der Mahlzeit</u> (MF, URL)</i>	Таблетки Мезим Форте слід ковтати цілими, запиваючи великою кількістю рідини, <u>під час вживання їжі</u> . (МФ, URL)
92.	<i><u>kurz vor dem Schlafengehen</u> (MF, URL)</i>	<u>Безпосередньо</u> перед сном (МФ, URL)
93.	<i>Neugeborene, Säuglinge, Kinder und Jugendliche (G, URL)</i>	Новонароджені (<u>віком до 4 тижнів</u>) та немовлята (<u>до 1 року</u>) (Г, URL)
94.	<i><u>die Fertigspritze</u> (G, URL)</i>	Готовий <u>одноразовий</u> шприц (Г, URL)
95.	<i>Die Erfahrung bei Kindern ist <u>begrenzt</u> (G, URL)</i>	Даних по застосуванню у дітей <u>недостатньо</u> . (Г, URL)
96.	<i><u>strenge Indikationsstellung</u> (G, URL)</i>	Суворо <u>за показаннями</u> (Г, URL)
97.	<i>Verstärkung der Wirkung bis hin zu erhöhtem <u>Nebenwirkungsrisiko</u>. (MF, URL)</i>	Посилення <u>побічних дій</u> (МФ, URL)

98.	<i>Wird es nicht sofort verwendet, ist der Anwender für die Dauer und Bedingungen der Aufbewahrung vor der Anwendung verantwortlich. (G, URL)</i>	Якщо він не був використаний одразу, <u>відповідальність несе користувач.</u> (Г, URL)
99.	<i>Unter mikrobiologischen Gesichtspunkten ist das Produkt sofort zu verwenden. (G, URL)</i>	З мікробіологічної точки зору препарат <u>слід використовувати</u> одразу. (Г, URL)
100.	<i>Die chemische, physikalische und mikrobiologische Stabilität während der Anwendung konnte für einen Zeitraum von 24 Stunden. (G, URL)</i>	...препарат <u>залишається стабільним</u> протягом принаймні 24 годин... (Г, URL)

Додаток Б. Частотність використання різних способів перекладу лексико-граматичних особливостей медичних інструкцій

ZUSAMMENFASSUNG

In der vorliegenden Masterarbeit wurde die Wiedergabe der lexikalisch-grammatischer Spezifik der medizinischen Beipackzettel erforscht. Die Realisation der Besonderheiten in der Sprache wird heutzutage unter den Sprachforschern stark diskutiert.

Die Medizin gewinnt heute zusammen mit anderen wissenschaftlichen Bereichen an Dynamik in der Entwicklung und Verbesserung. Die kombinierten Anstrengungen von Wissenschaftlern aus verschiedenen Ländern machen erfolgreiche Forschungen und zeigen effektive Ergebnisse. Hier wächst das Bedürfnis nach einer qualitativ hochwertigen Übersetzung des medizinischen Diskurses. Die Besonderheiten der medizinischen Terminologie und die logischen Beziehungen der Ausdrücke im Satz führen zu Schwierigkeiten bei der Übersetzung, da der Übersetzer den Inhalt des Textes richtig vermitteln möchte, damit der Text von einem fremdsprachigen Publikum angemessen wahrgenommen wird.

Es gibt verschiedene Möglichkeiten, den Inhalt von Beipackzettel der medizinischen Arzneimittel zu übermitteln, einschließlich Transliteration und Transkription, äquivalente Übersetzung und die Übersetzungsmethode. Letzteres gilt als die effizienteste Art der Textübertragung, da mit dieser Methode der Inhalt des Ausgangstextes möglichst verlustfrei erhalten bleibt.

Die Relevanz der Forschung ist darauf zurückzuführen, dass Übersetzer unterschiedliche Übersetzungsmethoden anwenden müssen, um die Angemessenheit und Übermittlung des gesamten Inhalts der medizinischen Texte zu erreichen. Darüber hinaus ist die medizinische Übersetzung ein vielversprechendes Gebiet für Übersetzer aus dem Deutschen, obwohl Englisch eine international anerkannte Sprache ist. Die Übersetzung von medizinischen Unterlagen, Anweisungen für medizinische Medikamente, Dokumentationen für medizinische Geräte usw. ist auf dem heutigen Markt aufgrund der fortschrittlichen Technologien auf dem Gebiet der Medizin in Deutschland sehr gefragt.

Ziel der Arbeit ist es, die lexikalischen und grammatikalischen Merkmale der deutschsprachigen medizinischen Beipackzettel zu identifizieren und zu vergleichen und die Möglichkeiten ihrer Übersetzung ins Ukrainische zu analysieren.

Dieses Ziel beinhaltet die Lösung der folgenden Reihe von **Aufgaben**:

- 1) medizinische Beipackzettel als eine Art medizinischen Text betrachten;
- 2) die Funktionen von medizinischen Beipackzetteln bestimmen;
- 3) die Sättigung von Terminologie charakterisieren;
- 4) die Merkmale von medizinischen Texten als Bestandteil des wissenschaftlichen und technischen Stils zu analysieren;
- 5) lexikalische und grammatikalische Merkmale von medizinischen Beipackzettel bestimmen und ihre Art der Übersetzung ins Ukrainische charakterisieren.

Objekt der vorgelegten Studie sind die lexikalisch-grammatikalischen Merkmale der deutschsprachigen medizinischen Beipackzettel.

Gegenstand der Studie ist die Wiedergabe der lexikalisch-grammatikalischen Merkmale der deutschsprachigen medizinischen Beipackzettel ins Ukrainische.

Die Mastersarbeit besteht aus einer Einleitung, drei Kapittel mit jeweils Schlussfolgerungen, Schlussfolgerungen zu der gesamten Arbeit, zwei Listen von Literaturverzeichnissen einer Liste von Bildmaterial, zwei Anhängen und einer Zusammenfassung.

Im Verlauf der Studie wurde festgestellt, dass die medizinischen Beipackzettel als eigenständige Art von wissenschaftlichem und technischem Stils vier wichtige Funktionen erfüllt: beschreibende, vorschreibende, informative und aufsichtsrechtliche. Medizinische Übersetzungen sind eine der komplexesten Arten von Übersetzungen, da sie eine große Anzahl verschiedener Typen von Übersetzungen enthalten, von denen jede ihre eigenen Merkmale aufweist.

Bei der Analyse des zweiten Kapitels wurde untersucht, dass das erste charakteristische Merkmal aller medizinischen Beipackzettel das Vorhandensein der folgenden Strukturblöcke ist: «Was ist [Ihr Medikament] und wofür wird es

angewendet?», «Was müssen Sie vor der Anwendung von [Ihr Medikament] beachten?», «Wie ist [Ihr Medikament] einzunehmen?», «[Ihr Medikament] darf nicht eingenommen werden», «Schwangerschaft und Stillzeit», «Dosierung und Art der Anwendung», «Wenn Sie eine größere Menge von [Ihr Medikament] eingenommen haben, als Sie sollten», «Einnahme von [Ihr Medikament] zusammen mit anderen Arzneimitteln», und «Wie ist [Ihr Medikament] aufzubewahren». Zu den Merkmalen der deutschsprachigen medizinischen Anleitung für Mezymb F und Gadovist zählten Merkmale wie die Verwendung von Satzgefügen und Satzreihen, der passive Zustand, die Steigerungsstufen der Adjektive, Modalverben sowie Modalkonstruktionen haben + zu Infinitiv/ sein + zu Infinitiv. Es sollte auch beachtet werden, dass unter den Merkmalen extralinguistische Faktoren zu unterscheiden sind, die wiederum die sprachlichen Merkmale jeder Sprache formen und den Übersetzungsprozess beeinflussen.

Das dritte Kapitel analysiert die Wiedergabe der lexikalisch-grammatischer Merkmale von 100 Beispielen der deutschen medizinischen Beipackzettel für Mezymb F und Gadovist ins Ukrainische. Die Arzneimittel wurden aus dem Komplex von 39 ukrainischsprachigen und über 50 deutschsprachigen Texten ausgewählt, die für diese Arbeit als repräsentativste und kontrastreichste Beispiele für diese Art von Texten vorbereitet wurden. Es wurde festgestellt, dass letztere unter der äquivalenten Übersetzung und Transformationsmethode vorherrscht. Die Verwendung von Übersetzungstransformationen in diesen medizinischen Beipackzettel ist auf eine Reihe von Faktoren zurückzuführen, wie das Fehlen einer äquivalenten syntaktischen Struktur und des lexikalischen Korrespondenten in der Übersetzungssprache, die Fehlerhaftigkeit der wörtlichen Übersetzung und folglich die Unvollständigkeit der Wahrnehmung des Übersetzungstextes.

Bei der Analyse der lexikalischen und grammatikalischen Merkmale der medizinischen Beipackzettel für Mezymb F und Gadovist wurden 100 Beispiele für verschiedene Übersetzungsmethoden ermittelt, von denen:

- 1) Transkription und Transliteration – 11%;
- 2) Umstellung – 7%;

- 3) Numeruswechsel beim Substantiv – 6%;
- 4) Wortartwechsel – 18%;
- 5) Genuswechsel beim Verb – 10%;
- 6) Satzzerlegung – 1%;
- 7) lexikalische Ersetzung – 15%;
- 8) Ergänzungen – 17%;
- 9) Unterlassungen – 13%;
- 10) antonymische Übersetzung – 2%. (Anhang B)

Die Analyse des aufgeschlossenen Materials ergab, dass die Fachleute in medizinischer Übersetzung zunächst die richtige Übersetzungsmethode auswählen sollten, damit der übersetzte Text vollständig dem Inhalt des Originals und gleichzeitig den strukturellen Merkmalen der ukrainischen medizinischen Beipackzettel entspricht, die von der Gesetzgebung der Ukraine genehmigt wurden.

Die im Rahmen dieser Arbeit gewonnenen Erkenntnisse können als Grundlage für die weitere Untersuchung der lexikalisch-grammatischen Merkmale deutschsprachiger medizinischer Beipackzettel und deren Vergleich mit ukrainischsprachigen Beipackzettel dienen. Unter den Möglichkeiten zur Reproduktion der spezifischen Merkmale dieses Texttyps bleibt die äquivalente Übersetzung die führende Übersetzungsmethode für lateinische und griechische Termini, und die Übersetzungstransformationen sind das wichtigste Mittel, um die Angemessenheit des Textinhalts zu erreichen, der dem Originaltext am nächsten kommt. Aus diesem Grund ist diese Methode derzeit in allen Bereichen der Übersetzung weit verbreitet.

Diese Masterarbeit kann für das Übersetzungsstudium und die Sprachwissenschaft von praktischer Bedeutung sein.